

Статистичний

аналіз судових рішень

у кримінальних справах, що стосуються корупції
2014-2018

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ЦЕНТР ДЕМОКРАТІЇ ТА
ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

український
центр
суспільних
даних

Статистичний аналіз судових рішень
у кримінальних справах, що стосуються корупції
2014-2018

Український центр суспільних даних, 2019

Зміст

3	Корупція і судові рішення
3	Проблема
3	Відкриті дані
4	Фокус аналізу
6	Документи, справи, кінцеві рішення
6	Динаміка кількості судових справ і рішень
9	Незаконне збагачення
10	Динаміка кінцевих рішень за категоріями
12	Як карають корупціонерів
12	Основні рішення за категоріями
15	Динаміка основних рішень
17	Застосування випробувального терміну
19	Штрафи
21	Хабарі
24	«Рентабельність» хабарів
25	Конфіскація і спецконфіскація
27	Позбавлення волі
29	Кореляція сум неправомірної вигоди і реальних термінів позбавлення волі
31	Апеляції
34	Строки розгляду справ
37	Висновки
38	Методологія підготовки даних до аналізу
38	Отримання та обробка резолютивних частин рішень
38	Визначення мови судових рішень
39	Виявлення призначених судом основних та додаткових покарань
41	Суми штрафів
41	Часові величини
42	Визначення сум неправомірної вигоди
42	Перші і останні документи у справі
43	Визначення статі суддів

Над дослідженням працювали:

Андрій Горбаль, Український центр суспільних даних
Ренат Насрідінов, Український центр суспільних даних
Іван П'ятак, Центр демократії та верховенства права

Автори висловлюють подяку:

Андрію Газіну
Кирилу Захарову та проекту «Суд на долоні»

Ця публікація була здійснена за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя». Погляди авторів, викладені у цьому виданні, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ЦЕНТР ДЕМОКРАТІЇ ТА
ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

український
центр
суспільних
даних

socialdata.org.ua

+38044 331 7832

Березень 2019

Корупція і судові рішення

Проблема

У березні 2019 р. в Україні завершується проведення конкурсу до Вищого антикорупційного суду. Після внесення подання Вищої ради правосуддя про призначення суддів на посади до Вищого антикорупційного суду Президенту України, останньому залишається підписати відповідні укази та завершити перебіг конкурсу.

Вищий антикорупційний суд розглядатиме у першій інстанції корупційні справи, які розслідуватиме Національне антикорупційне бюро України. Окрім того, Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду виконуватиме роль апеляційної інстанції. У такий спосіб завершується створення незалежної антикорупційної системи, де Національне антикорупційне бюро України розслідує справи, а Вищий антикорупційний суд буде їх розглядати.

Нагадаємо, що процес створення Вищого антикорупційного суду розпочався з моменту прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 2 червня 2016 року, коли було передбачено утворення у системі судоустрою вищевказаного суду. Запровадження в Україні спеціалізованих антикорупційних судів було однією з рекомендацій Організації Економічного Співробітництва і Розвитку.

Однією із передумов створення такого суду було і лишається те, що корупція стабільно сприймається громадянами України як одна з найсерйозніших проблем в державі (відповідно до результатів Національного антикорупційного опитування, яке було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва). При цьому, згідно із зазначеним опитуванням, основною причиною корупції громадяни вважають відсутність адекватного покарання за корупцію.

У той же час для оцінки роботи Вищого антикорупційного суду у майбутньому варто знати результати роботи діючих суддів, які розглядали справи, пов'язані із корупцією, у тому числі, практику, яка сформувалася у період з 2014 по 2018 рік.

Відкриті дані

У зв'язку із цим фахівці Українського центру суспільних даних з допомогою експертів Центру демократії та верховенства права вирішили проаналізувати кінцеві результати боротьби з корупцією на основі відкритих даних, а саме, тих рішень, які містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень. Це дасть можливість спробувати оцінити ефект від численних законодавчих змін, спрямованих на посилення боротьби з корупцією, порівняти думку громадян з кінцевими результатами, а також дозволить у подальшому оцінити вимірюваний ефект від запровадження Вищого антикорупційного суду.

Окрім того, це дослідження дозволить встановити, яким саме було найбільш типове

покарання для осіб, які обвинувачувалися у злочинах, пов'язаних із корупцією, та визначити наскільки воно було адекватним і чи був ризик отримання суворого покарання для такої особи.

Зауважимо, що в цьому дослідженні ми розглядаємо корупцію виключно у стосунку до п'яти статей Кримінального кодексу України:

- статті, що пов'язані із пропозицією (прийняттям пропозиції), обіцянкою або одержанням/наданням неправомірної вигоди службовими особами (статті 368, 369, 369-2 Кримінального кодексу України). Тобто, це ті статті, які у громадян асоціюються із простими словами «хабарництво чиновників» та найчастіше фігурують у сюжетах засобів масової інформації, повідомленнях правоохоронних органів;
- статті, редакції яких були запроваджені після Революції Гідності та пов'язані із незаконними статками та їх декларуванням статків особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (статті 366-1 та 368-2 Кримінального кодексу України).

Таким чином, дослідження не включає в себе корупцію серед службових осіб юридичних осіб приватного права, а також злочини, пов'язані із зловживанням службовим становищем чи повноваженнями.

Фокус аналізу

Для аналізу використано тексти судових рішень з Єдиного державного реєстру судових рішень, що були ухвалені протягом 2014-2018 р. за такими статтями Кримінального кодексу України:

Стаття 366-1. Декларування недостовірної інформації.

Ця стаття передбачає кримінальну відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації.

Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою.

Ця стаття раніше називалася «одержання хабара» і продовжує так називатися у засобах масової інформації, незважаючи на те, що у 2013 році було виключено поняття «хабар» із Кримінального кодексу України у зв'язку із приведенням законодавства відповідно до вимог Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. Наразі, це стаття, яка передбачає кримінальну відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Стаття 368-2. Незаконне збагачення.

Ця стаття передбачала кримінальну відповідальність за набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі. Рішенням № 1-р/2019 від 26 лютого 2019 р. Конституційний Суд України визнав статтю 368-2 такою, що не відповідає Конституції

України (є неконституційною), що викликало чимале обурення у політиків та громадськості.

Стаття 369. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі.

Ця стаття раніше називалася «пропозиція або давання хабара», а зараз передбачає кримінальну відповідальність за пропозицію чи обіцянку службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Стаття 369-2. Зловживання впливом.

Ця стаття передбачає кримінальну відповідальність за пропозицію, обіцянку або надання

Стаття Кримінального кодексу України	Категорія (в реєстрі відкритих даних)
Стаття 366-1 КК. Декларування недостовірної інформації;	11310
Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою;	6249
Стаття 368-2. Незаконне збагачення;	6245, 5422 (стара категорія)
Стаття 369. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі;	5423
Стаття 369-2. Зловживання впливом.	6248, 5424 (стара категорія)

неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави.

Для виявлення відповідних рішень, було використано відкриті дані Державної судової адміністрації — Єдиний державний реєстр судових рішень за 2014-2018 рр. Для ідентифікації потрібних судових рішень були використані наступні категорії справ:

В результаті обробки та підготовки даних на основі завантажених текстів рішень, їх попереднього аналізу, було відібрано до аналізу **36410** судових рішень. Попередньо, частину завантажених судових рішень було виключено із аналізу як неправильно класифіковані. У цілому за результатами цього дослідження нами були виявлені значні проблеми із функціонуванням Єдиного державного реєстру судових рішень. Величезна кількість рішень просто неправильно кваліфікована у реєстрі, що спотворює відкриті дані. Незважаючи на те, що нами були враховані вищевказані помилки в роботі Єдиного державного реєстру судових рішень під час здійснення аналізу, ми допускаємо, що алгоритми аналізу могли не врахувати певні помилки, допущені в реєстрі.

Документи, справи, кінцеві рішення

Загалом, 30098 рішень були ухвалені у першій інстанції, а 6312 — в апеляційній. 14317 рішень були ухвалені суддями-жінками, а 22093 — суддями-чоловіками. Відразу зазначимо, що на кожному етапі аналізу ми намагалися виявити можливі гендерні особливості в ухвалених рішеннях, але ніяких систематичних явищ, пов'язаних із статтю судді, виявлено не було.

Ці 36410 судових рішень стосувалися 9077 унікальних справ. В рамках цих справ було ухвалено 4280 **кінцевих рішень** у першій інстанції та 1466 кінцевих рішень в апеляційній інстанції (протягом періоду 2014-2018 рр.)

Кінцеве рішення (змінна `end_decision` в масиві даних): судові рішення, що відповідає таким критеріям:

- Рішення є вироком
- Рішення містить у резолютивній частині:
 - дійове каяття
 - звільнено від покарання
 - штраф
 - арешт
 - виправдано
 - відрахування із заробітку
 - поруки
 - громадські роботи
 - обмеження волі
 - позбавлення волі
 - закінчення строків давності
 - зміна обстановки
 - амністія

Ця змінна була утворена з метою подальшого аналізу практики вирішення судових справ, що стосуються корупції, результатів розгляду справ по суті.

Динаміка кількості судових справ і рішень

Масив даних, що використовується для аналізу, містить дані про конкретні судові рішення. Окремі судові рішення (документи) об'єднуються в судові справи — за унікальним номером судової справи.

Максимальна кількість рішень (документів) для однієї справи: 77.

Мінімальна: 1.

Середня кількість рішень на одну справу: 4,01

Медіанна кількість рішень на одну справу: 2.

Загальний розподіл документів в масиві за датою ухвалення рішення за місяцями 2014-2018 років виглядає наступним чином.

Діаграма 1

Кількість судових рішень у справах, що стосуються корупції

Ухвали, постанови, вироки, у першій та апеляційній інстанціях за місяцями 2014-2018 рр.

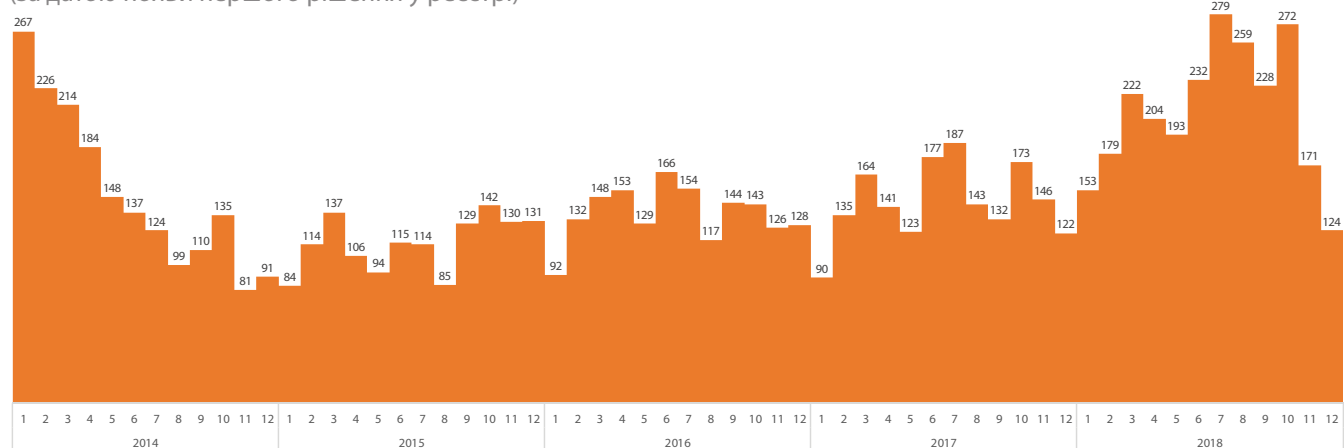

Зважаючи на те, що важливо розуміти динаміку появи нових справ, а не лише ухвалених судових рішень, було виділено змінну «перший документ». Ця змінна означає дату ухвалення першого судового рішення, що наявне у масиві документів. Для аналізу відбиралися судові рішення, що були ухвалені у проміжку між 01 січня 2014 року і 31 грудня 2018 року включно. Тобто, «перший документ» — не обов'язково найперший документ у справі, а лише перший із у наявних у масиві, що стосуються конкретної судової справи. За датою першого судового рішення можна відслідкувати кількість появи нових справ за унікальним номером у Єдиному державному реєстрі судових рішень у період з 01 січня 2014 року і по 31 грудня 2018 року включно.

Діаграма 2

Динаміка появи справ у Єдиному державному реєстрі судових рішень

(за датою появи першого рішення у реєстрі)

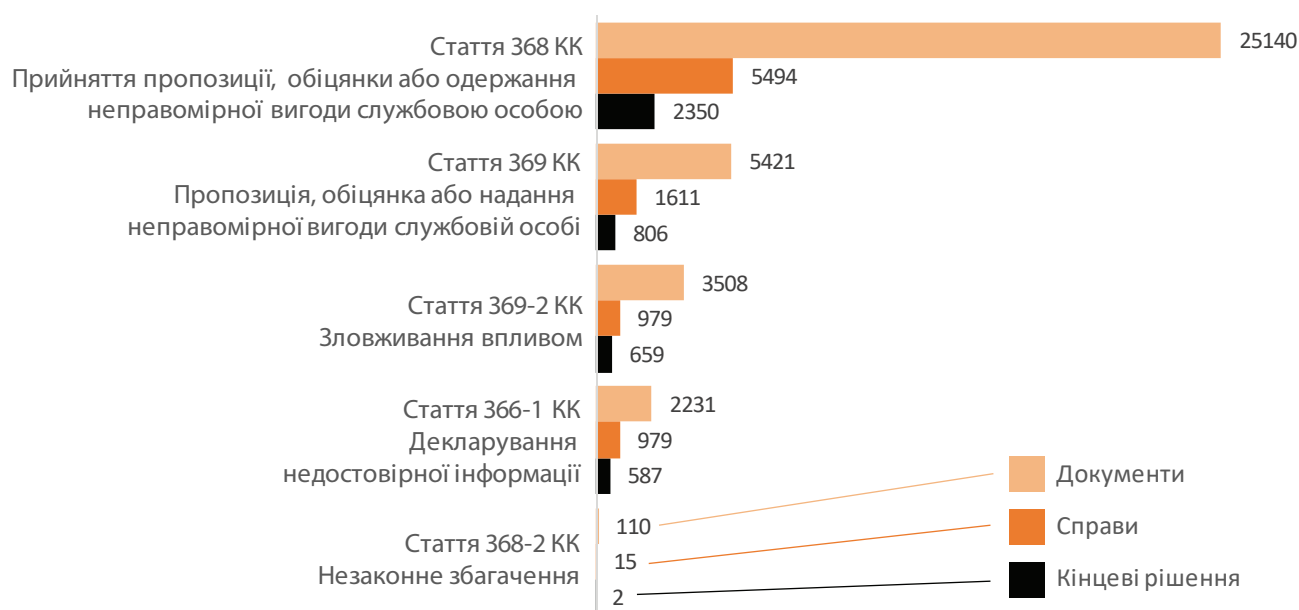

З вказаного графіку видно систематичну сезонність появи нових справ у реєстрі. Найменша кількість справ у січні та серпні, що може пояснюватися святами та відпустками у цей період. Велика кількість появи нових справ на початку 2014 року може пояснюватися особливістю методології, оскільки 2014 рік — це початок дослідження і тому там зафіксована велика кількість унікальних номерів судових справ (можна припустити, що значну частину справ почали розглядати до 2014 року). Також можна відзначити зростання у 2018 році кількості появи нових судових справ у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Загальна кількість документів, справ, та кінцевих рішень у цих справах розподіляються за категоріями (статтями КК) таким чином:

Діаграма 3

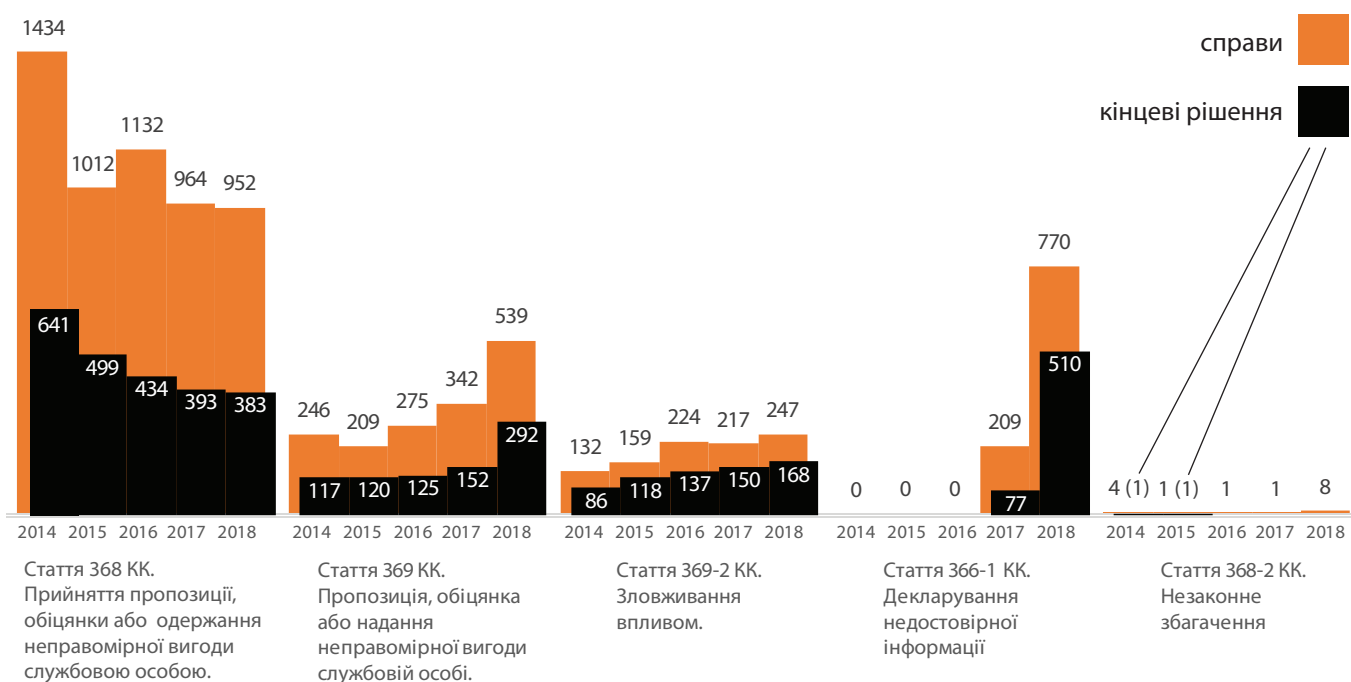
Розподіл документів, справ та кінцевих рішень за категоріями (статтями Кримінального кодексу), 2014-2018

Розподіл кількості судових справ та кількості ухвалених кінцевих рішень у судових справах за різними категоріями та у динаміці за роками виглядає наступним чином:

Діаграма 4

Розподіл справ та кінцевих рішень за категоріями (статтями Кримінального кодексу) та роками 2014-2018

За статтею КК №368-2 «Незаконне збагачення» протягом 2014-2018 рр. виявлено лише 2 кінцевих рішення.

Незаконне збагачення

Слід врахувати, що статтю 368-2 (незаконне збагачення) було внесено до Кримінального кодексу України ще в 2011 році, проте, її редакція звучала як «одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передача нею такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак хабарництва (незаконне збагачення)».

У подальшому, у зв'язку із прийняттям у 2014 році Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», редакцію статті було суттєво змінено і вона почала звучати як «набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність майна, вартість якого значно перевищує доходи особи, отримані із законних джерел, або передача нею такого майна близьким родичам».

Ще раз у новій редакції цю статтю було викладено у 2015 році і тепер мова йшла про набуття у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі. Вказана редакція набула чинності 25 квітня 2015 року.

26 лютого 2019 року Конституційний Суд України визнав статтю 368-2 такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), що викликало чимале обурення у політиків та громадськості.

Розглянемо два наявні в масиві кінцеві рішення за статтею «Незаконне збагачення».

У лютому 2014 року особу було визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст. 368-2 КК України (вимога надати 13 тис дол США за сприяння у визнанні права власності на самовільно збудовані об'єкти торгівлі на ринку) та обрано йому покарання у виді штрафу в розмірі 17 тис грн з позбавленням права займати будь-які посади пов'язані з організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями строком на 3 роки (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/38243948>).

У травні 2015 року особу, яку обвинувачували у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.368-2 Кримінального кодексу України (отримання начальником міськрайонного управління Держкомзему 10 тис. дол. США за пошук покупця на земельну ділянку), було звільнено від відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/44478970>).

Таким чином, обидва кінцевих рішення, які містяться у масиві судових рішень за 2014 – 2018 роки, стосувалися старої редакції статті, яка передбачає кримінальну відповідальність за незаконне збагачення. Жодних кінцевих рішень, які б стосувалися нової редакції статті, у масиві судових рішень за 2014-2018 роки не знайдено.

Вказані дані додатково підтверджуються і даними з Державної судової адміністрації, яка на наш запит повідомила, що у графі «Кількість осіб, рішення щодо яких набрали законної сили у звітному періоді за статтею 368-2 (незаконне збагачення)» у 2017 та 2018 році значиться «0».

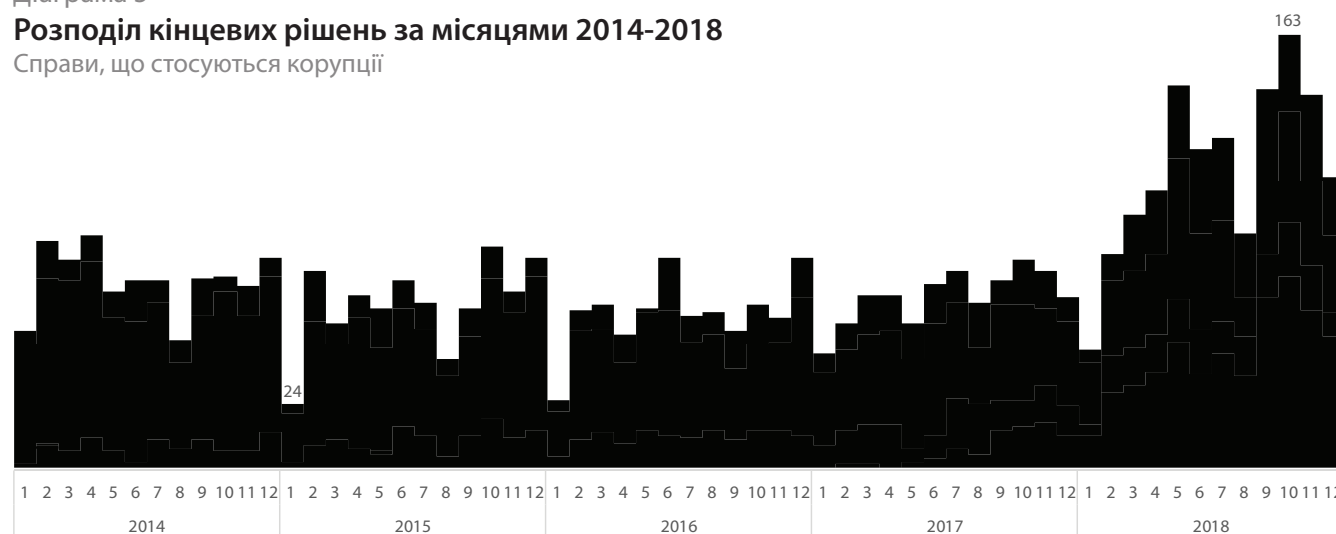
Динаміка кінцевих рішень за категоріями

Розподіл кінцевих рішень за категоріями та місяцями 2014-2018 рр. можна також представити наступним чином:

Діаграма 5

Розподіл кінцевих рішень за місяцями 2014-2018

Справи, що стосуються корупції

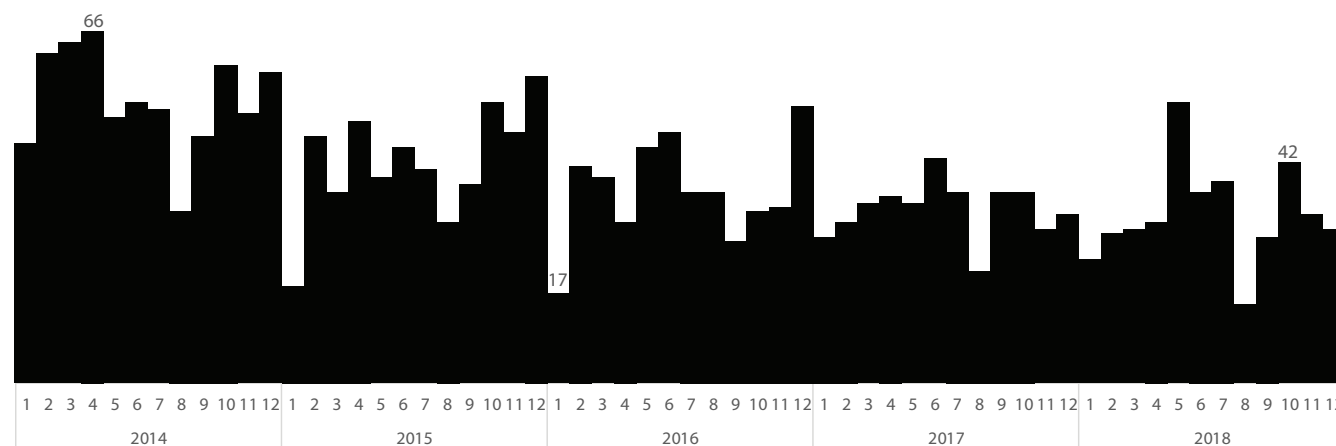

На наступних діаграмах представлено аналогічний розподіл, тільки для окремих категорій справ (статтей КК).

Діаграма 6

Кінцеві рішення, стаття 368 КК

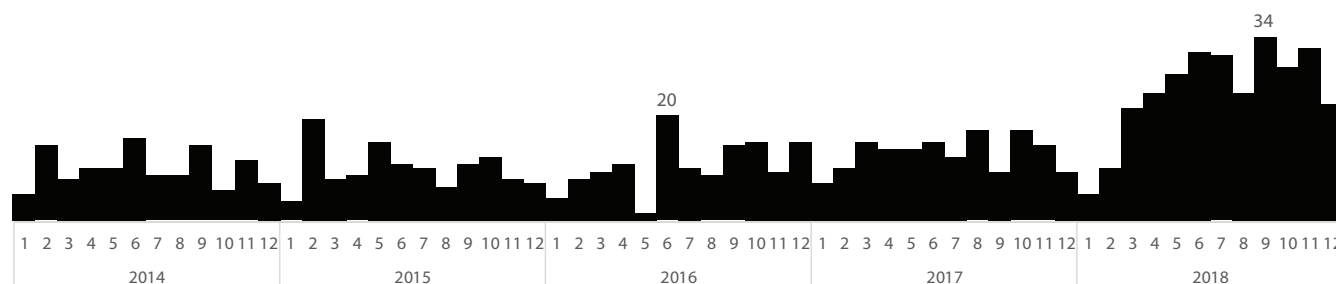
«Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», за місяцями 2014-2018

Діаграма 7

Кінцеві рішення, стаття 369 КК

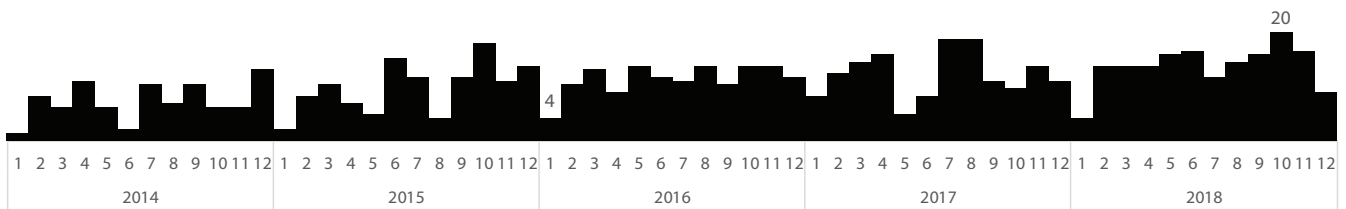
«Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі», за місяцями 2014-2018

Діаграма 8

Кінцеві рішення, стаття 369-2 КК

«Зловживання впливом», за місяцями 2014-2018

Діаграма 9

Кінцеві рішення, стаття 366-1 КК

«Декларування недостовірної інформації», за місяцями 2014-2018

Хоча загалом кількість кінцевих рішень у справах, що стосуються корупції, зростає останнім часом, це зростання відбувається за рахунок категорії «Декларування недостовірної інформації» (як ми побачимо далі, абсолютна більшість справ у цій категорії закінчується «дійовим каяттям»). Перші рішення за статтею 366-1 КК України з'явилися на початку 2017 року і досягли піку наприкінці 2018 року. А от у категорії «Прийняття пропозиції неправомірної вигоди» йде стабільне, хоч і повільне, спадання кількості кінцевих рішень.

Як карають корупціонерів

Для аналізу кінцевих рішень — частоти застосування видів покарання або звільнення від відповідальності — було взято до аналізу лише кінцеві рішення, ухвалені в першій інстанції.

Для усіх категорій судових справ, що стосуються корупції, загальний розподіл типів кінцевих рішень виглядає наступним чином:

Діаграма 10

Кількість основних рішень у справах, що стосуються корупції,
ухвалених у першій інстанції, протягом 2014-2018 рр.

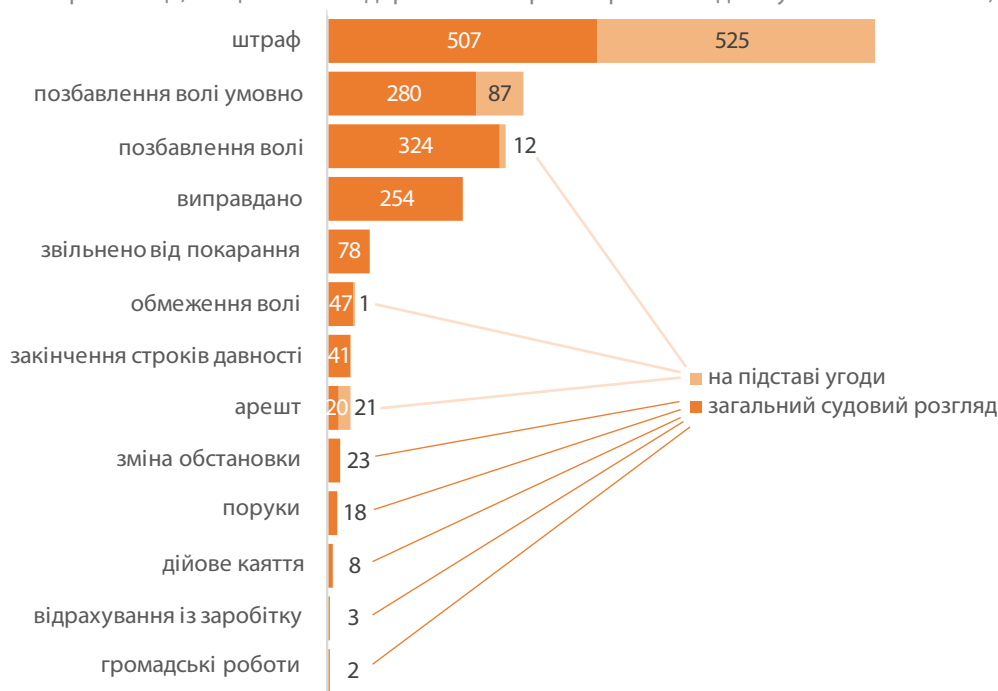
Основні рішення за категоріями

На попередньому графіку видно загальний розподіл основних рішень у справах, що стосуються корупції. Так, основним покаранням є штраф, який присуджували у майже 51% випадків. Позбавлення волі складає 20% всіх кінцевих рішень — але при цьому реальні терміни позбавлення волі фігурували у 9,7% рішень, решта — умовно. Але, важливо розуміти, що за різними категоріями (статтями Кримінального кодексу, що є фокусом цього дослідження) переважають зовсім різні типи покарань чи кінцевих рішень.

Діаграма 11

Розподіл за основними видами кінцевих рішень, стаття 368 КК

«Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», перша інстанція

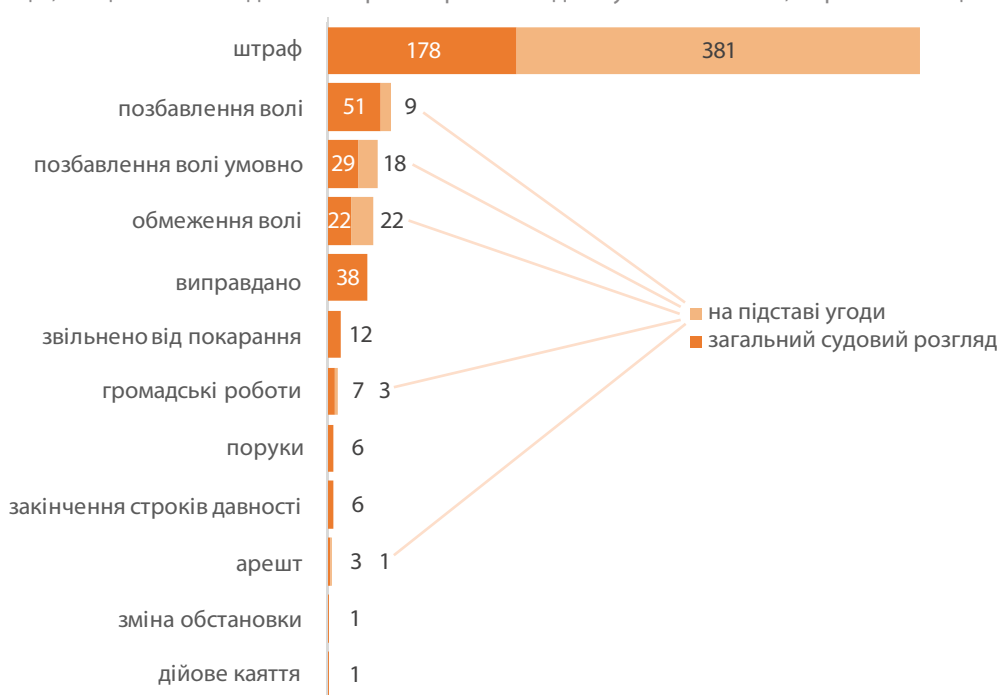

Штраф є найбільш поширеним рішенням для найбільшої за кількістю справ категорії — статті 368 КК «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою». Штрафи тут складають 46% кінцевих рішень у першій інстанції. Причому, 51% усіх штрафів — були призначені на підставі угоди про визнання винуватості.

Діаграма 12

Розподіл за основними видами кінцевих рішень, стаття 369 КК

«Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі», перша інстанція

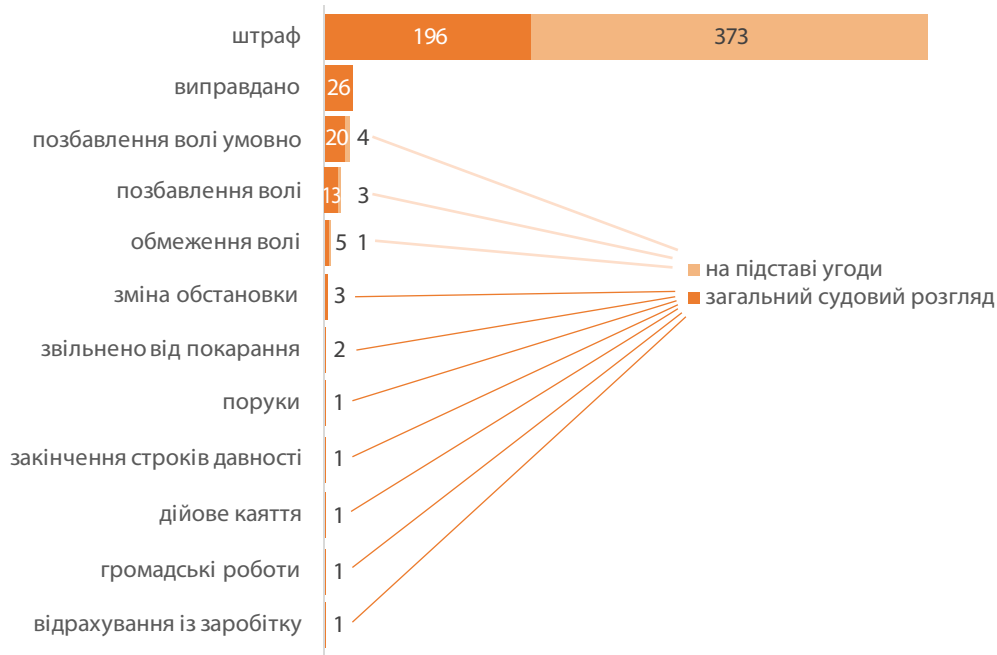

Так само, штраф є найбільш поширеним рішенням в першій інстанції і для статті 369 КК «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі» — 71% кінцевих рішень. Особливістю є те, що 68% усіх штрафів у цій категорії присуджувалися за на підставі угоди про визнання винуватості.

Діаграма 13

Розподіл за основними видами кінцевих рішень, стаття 369-2 КК

«Зловживання впливом», перша інстанція

Для категорії «Зловживання впливом», штраф також є абсолютно переважаючим покаранням, причому 66% штрафів було присуджено на підставі угоди про визнання винуватості, і лише 34% — в результаті загального судового розгляду.

Діаграма 14

Розподіл за основними видами кінцевих рішень, стаття 366-1 КК

«Декларування недостовірної інформації», перша інстанція

На відміну від інших категорій, для категорії «Декларування недостовірної інформації» 76% усіх кінцевих рішень склало «дійове каяття», угоду про визнання винуватості майже не застосовували — порівняно з іншими категоріями. При цьому варто пам'ятати, що сама стаття КК 366-1 працює лише з початку 2017 року.

Динаміка основних рішень

Окрім загального розподілу кінцевих рішень, важливо розуміти динаміку — які існують (або не існують) тенденції у часі щодо присудження тих чи інших рішень.

Діаграма 15

Динаміка основних рішень у справах, що стосуються корупції

Перша інстанція, 2014-2018

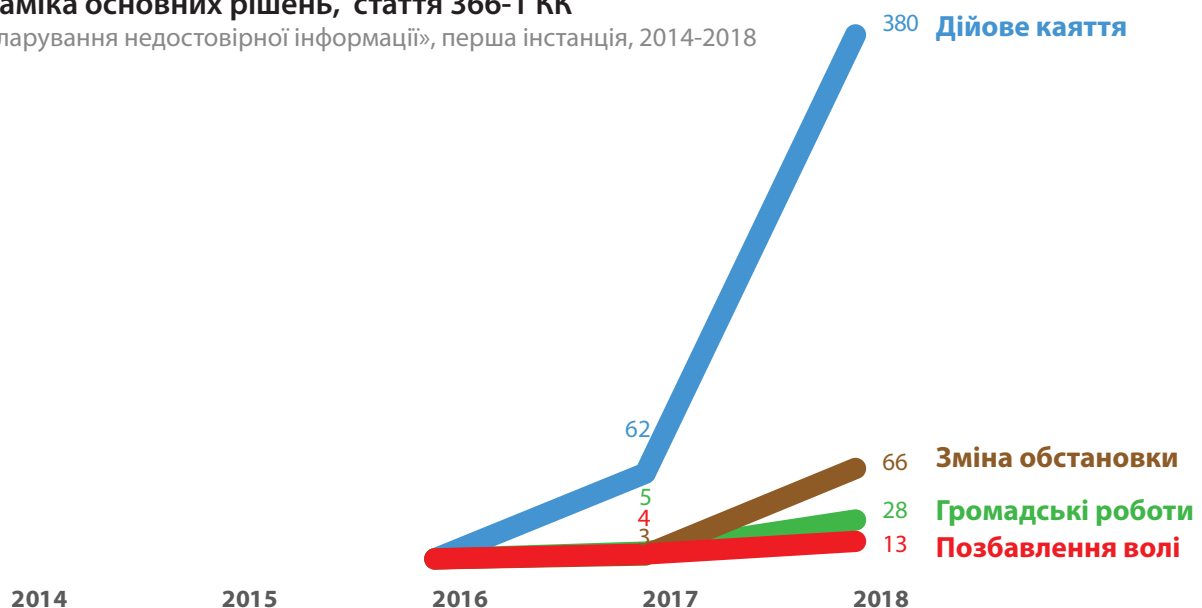

На діаграмі представлено динаміку найбільш поширених «резолютивних частин» у кінцевих рішеннях щодо всіх категорій, які розглядаються у цьому дослідженні. Може скластися враження, що корупціонерів у нас саджають все менше, вони все більше «виходять сухими з води» — або через «дійове каяття», або ж сплативши штраф. Насправді, характер і динаміка рішень досить сильно залежать від категорії справи. Так, кількість випадків звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям стрімко зростала за рахунок статті «Декларування недостовірної інформації»

Діаграма 16

Динаміка основних рішень, стаття 366-1 КК

«Декларування недостовірної інформації», перша інстанція, 2014-2018

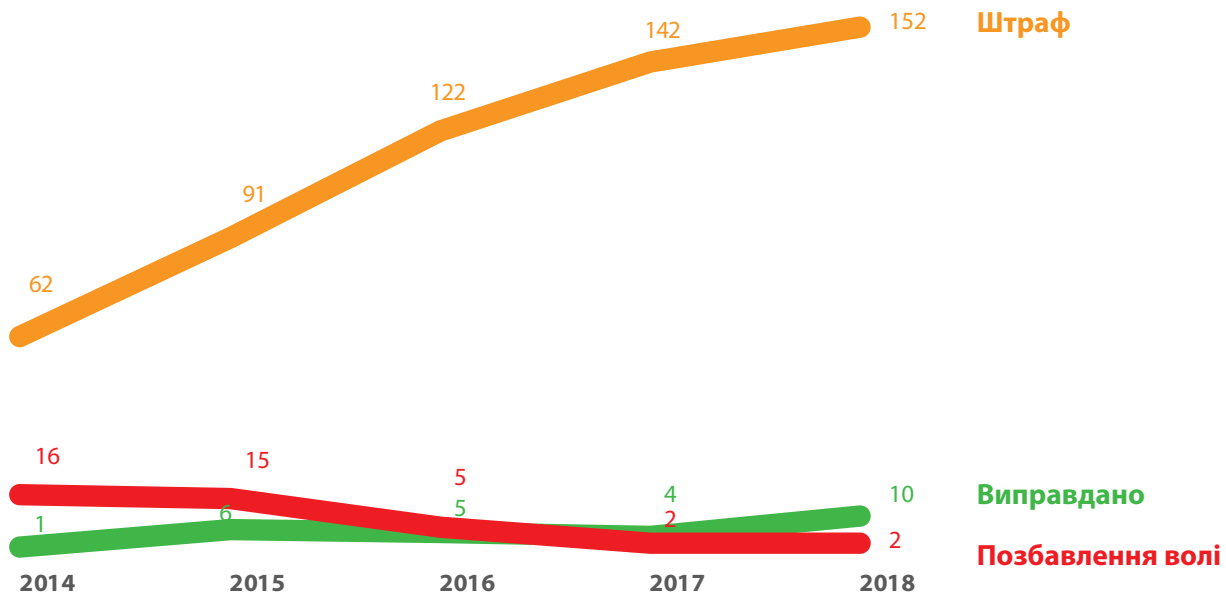
При цьому, важливо зауважити, що усі вироки, у яких було призначено покарання у вигляді позбавлення волі, у категорії «Декларування недостовірної інформації» були «умовними» (особу було звільнено від відбування покарання з випробуванням).

Кількість призначених покарань у вигляді штрафів зростала протягом 2014-2018 рр. за рахунок статей «Зловживання впливом» та «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі».

Діаграма 17

Динаміка основних рішень, стаття 369-2 КК

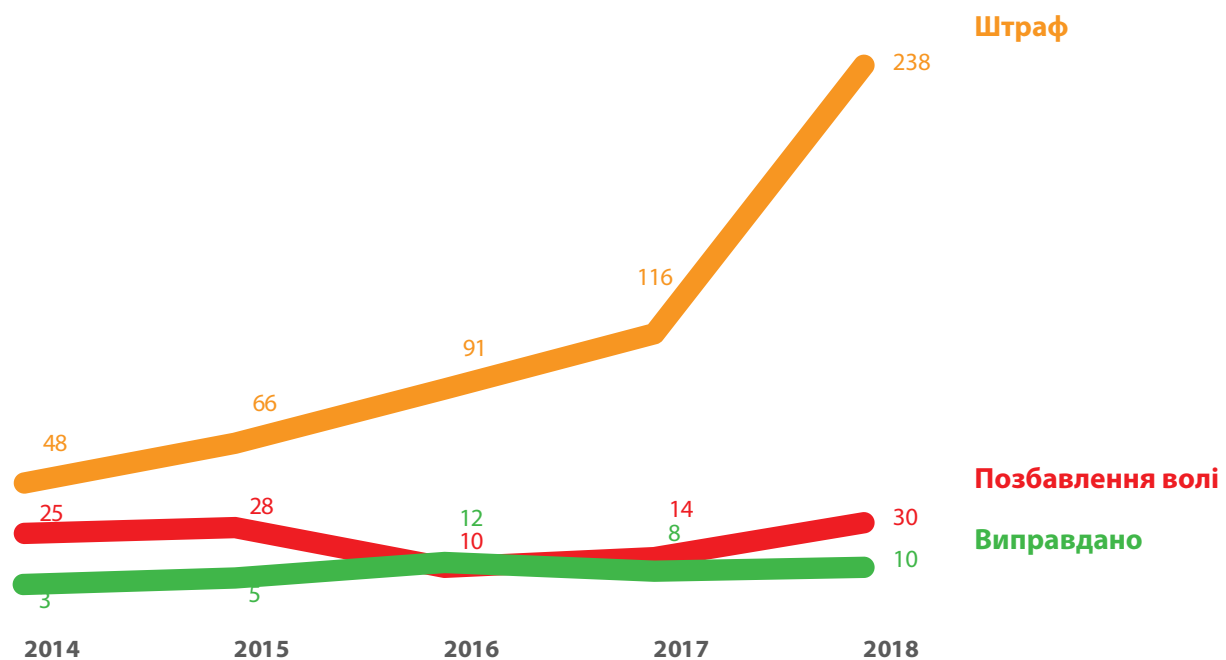
«Зловживання впливом», перша інстанція, 2014-2018

Діаграма 18

Динаміка основних рішень, стаття 369 КК

«Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі», перша інстанція, 2014-2018

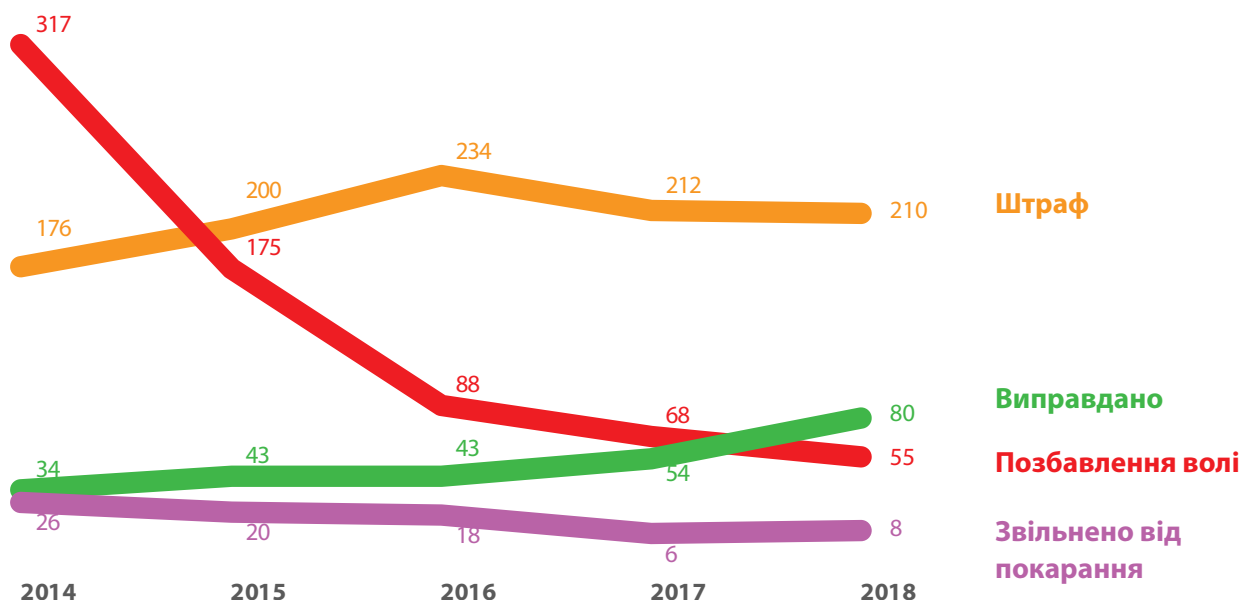

При цьому, стрімке падіння призначених покарань у вигляді позбавлення волі протягом 2014-2018 рр. відбулося якраз у справах, що стосуються найбільш популярної категорії із усіх — «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою». При цьому, з іншого боку, ми бачимо зростання виправдувальних вироків. У 2018 році вперше кількість виправдувальних вироків перевищила кількість обвинувальних вироків, якими визначено покарання у вигляді позбавлення волі.

Діаграма 18

Динаміка основних рішень, стаття 368 КК

«Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», перша інстанція, 2014-2018

У той же час рівень призначених покарань у вигляді штрафів залишився майже незмінним протягом років, що бралися до аналізу.

Застосування випробувального терміну

Як уже було викладено вище, більше половини вироків щодо позбавлення та обмеження волі у справах, що стосуються корупції, були винесені «умовно» (звільнення від відбування покарання з випробуванням).

Кількість «умовних вироків» у справах, що стосуються корупції, стрімко спадає за останні 5 років:

Рік	Кількість «умовних вироків»
2014	280
2015	140
2016	41
2017	25
2018	40

Розглянемо основні види покарань «умовно» — позбавлення волі та обмеження волі за категоріями та роками.

Стаття 366-1 КК «Декларування недостовірної інформації»

	2017	2018
Позбавлення волі	3	12

Стаття 369-2 КК «Зловживання впливом»

	2014	2015	2016
Обмеження волі		1	1
Позбавлення волі	14	9	1

Лише для категорії «Декларування недостовірної інформації» кількість покарань «умовно» зросла за останні два роки. За всіма іншими категоріями їх стає все менше й менше.

Стаття 368 КК «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»

	2014	2015	2016	2017	2018
обмеження волі	9	6	3	1	2
позбавлення волі	214	96	29	16	12

Стаття 369 КК «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі»

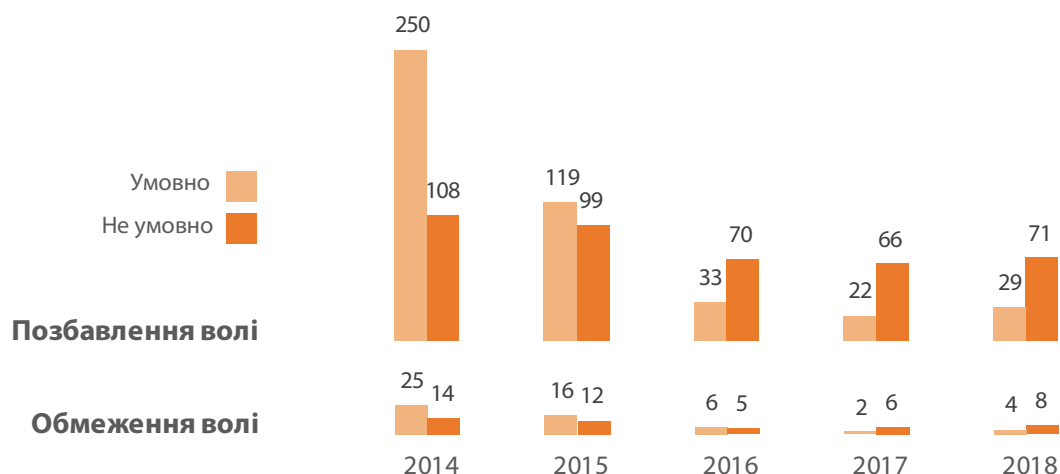
	2014	2015	2016	2017	2018
Обмеження волі	16	9	2	1	2
Позбавлення волі	22	14	3	3	5

Загалом, варто пам'ятати, що за досліджуваний період (2014-2018) більшість вироків, що стосувалися обмеження чи позбавлення волі, були умовними. Але у динаміці, виявляється цікава тенденція. Загалом кількість вироків щодо позбавлення волі та обмеження волі спадає, кількість умовних вироків спадає, але з 2016 року — реальних, не умовних вироків, стає удвічі більше, ніж умовних.

Діаграма 19

Динаміка застосування випробувального терміну («умовного»)

Для присудів у формі позбавлення волі та обмеження волі, перша інстанція, 2014-2018

Штрафи

Загалом, відповідно до даних масиву, протягом 2014-2018 рр., було присуджено у першій інстанції 36 148 607 грн штрафів у справах, що стосуються корупції (і які «закінчилися» штрафами).

У таблиці нижче наведено кількість кінцевих рішень (для яких вдалося виділити суму штрафу) для кожної із досліджуваних категорій, максимальну, мінімальну та середню суми штрафів для кожної категорії.

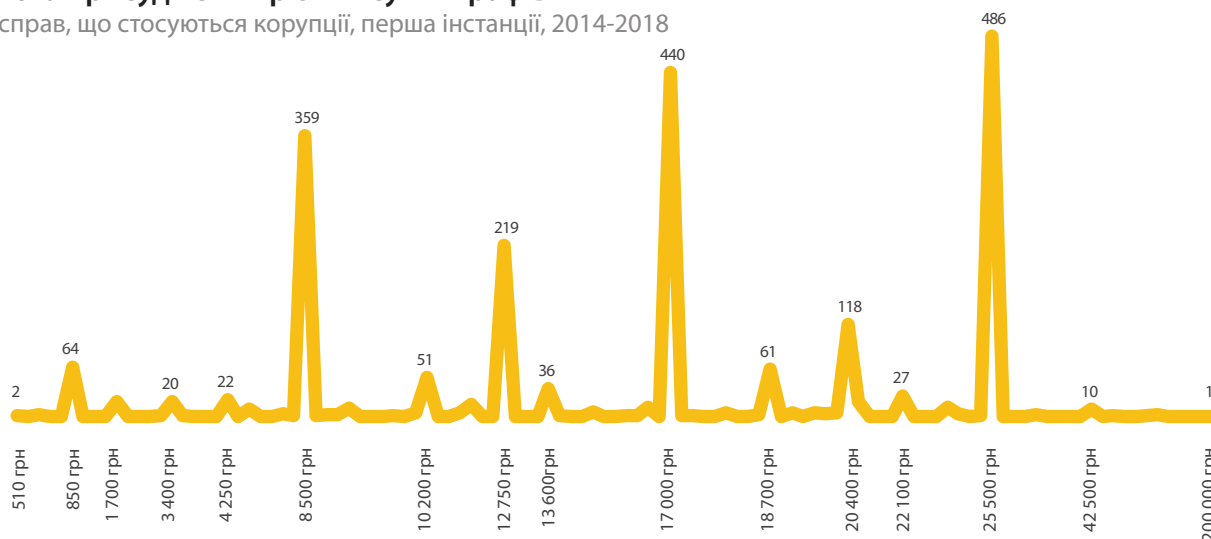
Категорія	Кількість кінцевих рішень з виділеною сумою штрафу	Максимальна сума штрафу	Середня сума штрафу	Мінімальна сума штрафу
«Декларування недостовірної інформації»	11	51000	43659	42500
«Зловживання впливом»	569	85000	18312	850
«Незаконне збагачення»	1	17000	17000	17000
«Прийняття пропозиції обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»	1030	200000	19329	510
«Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі»	558	34000	9540	510
Загалом	2169	200000	16666	510

Суми присуджених штрафів є кратними 17 грн (неоподатковуваний мінімум доходів громадян). Хоча середня сума штрафів складає 16 666 грн, медіанне значення усіх накладених штрафів у першій інстанції — складає рівно 17 000 грн, тобто 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (медіана — значення, що знаходиться по середині впорядкованого ряду значень). А найбільш поширеним штрафом є 25 500 грн (1500 неоподатковуваних мінімумів) — таких рішень було протягом 2014-2018 рр. — 486.

Діаграма 20

Частота присудження різних сум штрафів

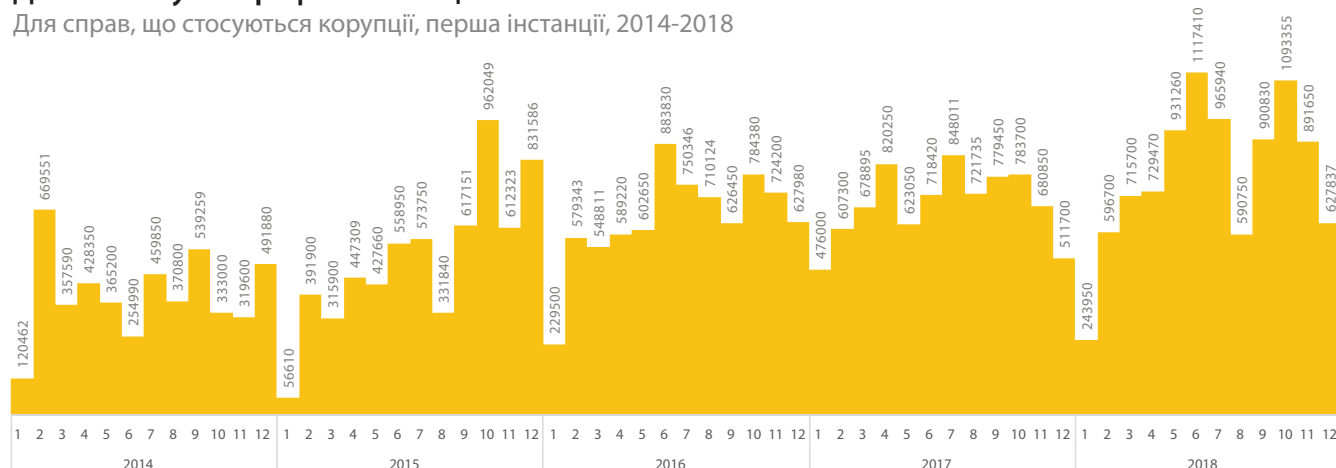
Для справ, що стосуються корупції, перша інстанція, 2014-2018

Діаграма 21

Динаміка сум штрафів за місяцями

Для справ, що стосуються корупції, перша інстанція, 2014-2018

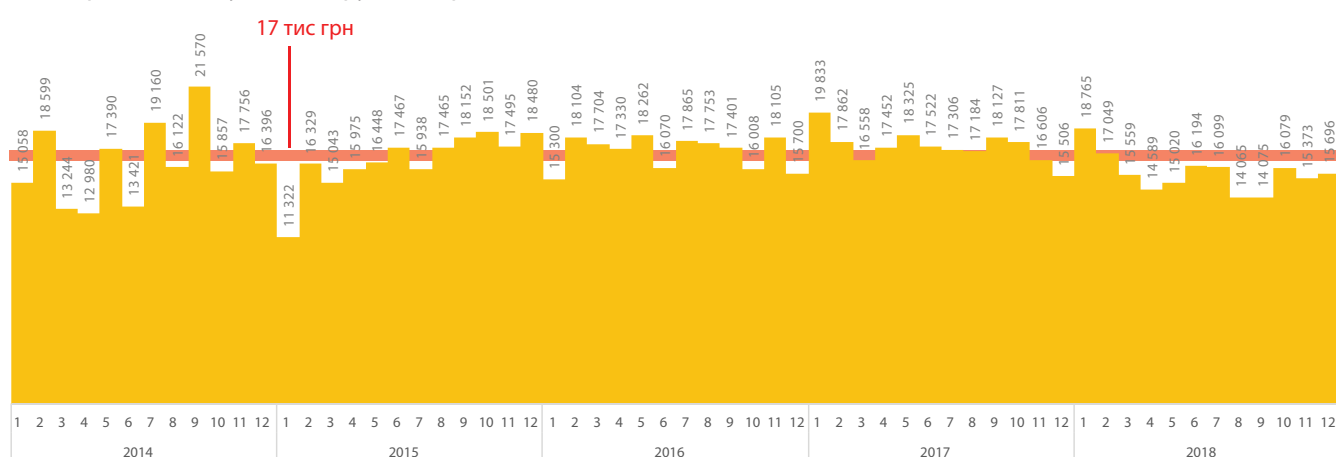

Особливістю динаміки щодо сум штрафів є її практична відсутність. Звісно, загальна сума штрафів росте із часом (адже росте кількість рішень, в яких було присуджено штрафи). Але, при цьому, середня сума штрафів у справах, що стосуються корупції, практично не змінилася за останні 5 років.

Діаграма 22

Динаміка середніх сум штрафів за місяцями

Для справ, що стосуються корупції, перша інстанція, 2014-2018

Хабарі

Одним із найскладніших, але й важливих завдань цього дослідження було виділити для конкретних справ (де це можливо), суму неправомірної вигоди (хабара). Наявність в кожному рішенні значного обсягу алфавітно-цифрової інформації, повторювання сум неправомірної вигоди, зазначення підсумкових сум, згадка кількох валют одночасно, перелічення кількох епізодів, а також зміна сум коштів, що вимагалися або пропонувалися — все це обумовило надзвичайну складність даного етапу аналізу (і могло вплинути на точність визначення сум неправомірної вигоди).

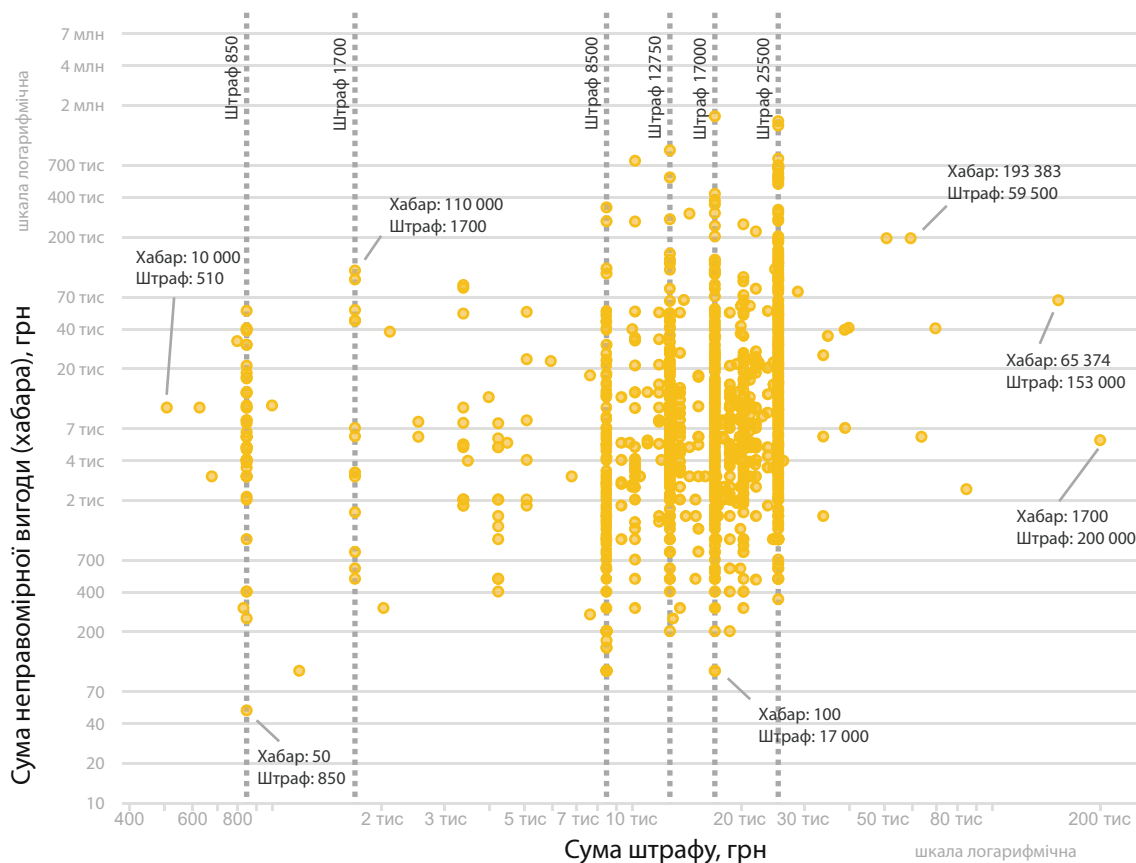
В результаті, для 3246 справ було виділено суму неправомірної вигоди. Загальна сума хабарів (для першої інстанції, кінцеві рішення): **72 492 165 грн.** Для справ, що закінчилися штрафами, сума хабарів склала **39 673 546 грн.**

Маючи дані про неправомірну вигоду, що фігурувала у кримінальній справі (хабар), важливо виявити можливі залежності між сумами хабарів та сумами штрафів. Для цього ми побудували графік розсіювання, для виявлення можливої кореляції. На осі x — сума штрафу, на осі y — сума неправомірної вигоди, що фігурує у справі, а на перетині — точка, що представляє собою конкретне кінцеве рішення у справі, що стосується корупції.

Діаграма 23

Зв'язок між сумами хабарів і сумами штрафів

Усі категорії, без урахування рішень, в яких було присуджено конфіскацію та спецконфіскацію, 2014-2018

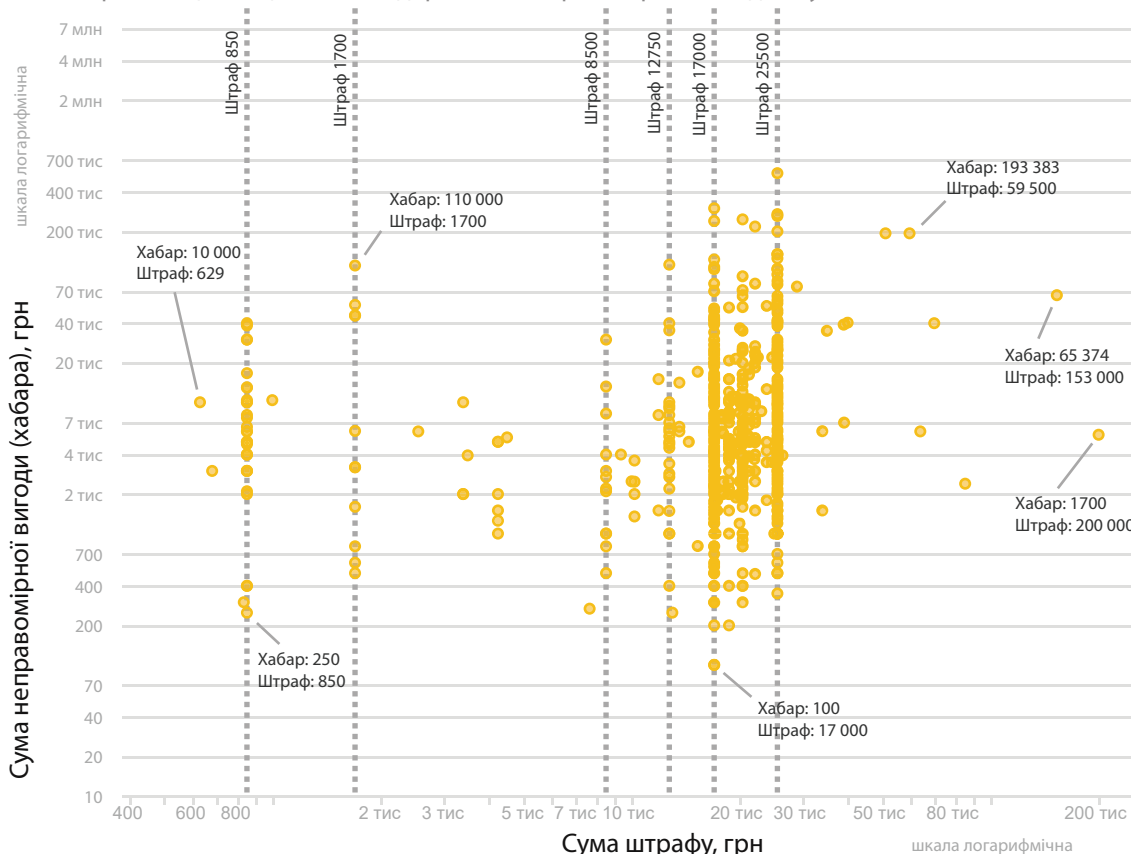
Так, якби була сильна (або хоча якась кореляція), на діаграмі була б витягнута з нижнього лівого у верхній правий кут хмара. Ми ж бачимо дуже чіткі кластери із певних доволі стандартних штрафів (таких як 17 000 грн, 25 500 грн та ін), і з дуже великим розкидом сум неправомірної вигоди, що фігурували у справах. Так, комусь присудили штраф 17 000 грн за хабар 100 грн, а комусь — штраф 1700 грн за хабар 110 000 грн.

За допомогою аналогічних діаграм, можна дослідити ситуацію для окремих категорій (для яких такий аналіз був би релевантним — наявність сум штрафів і хабарів в одному кінцевому рішенні).

Діаграма 24

Зв'язок між сумами хабарів і сумами штрафів, стаття 368 КК

«Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»

Найбільш демонстративними випадками, коли видно явну неспівмірність тяжкості злочину та призначеного покарання, є наступні справи.

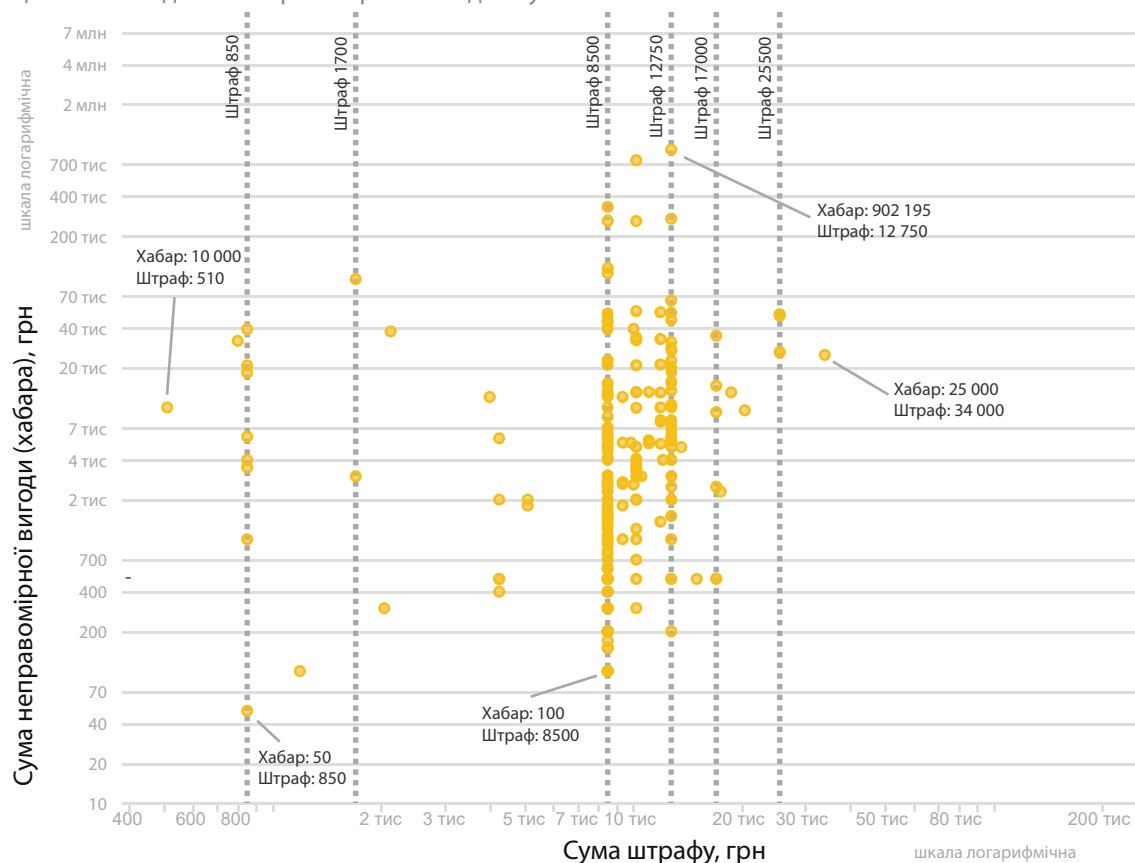
Як вбачається із одного із вироків, начальник управління Держземагенства у Первомайському районі Харківської області у травні 2015 році повідомив, що за сприяння в отриманні земельних ділянок йому мають передати неправомірну вигоду в сумі 150 доларів США за 1 га, загальною сумою у 70 800 доларів США, за вплив на службових осіб ГУ Держземагенства в Харківській області. У подальшому було зроблено «знижку» до 140 доларів США за 1 га і загальна сума неправомірної вигоди становила 66 080 доларів США або за курсом НБУ на дату вчинення злочину — 1 420 720 грн.

На момент винесення вироку з урахуванням валютних коливань сума першопочаткової пропозиції і вигоди від неї уже б складала 1 634 688 грн. Однак, у результаті особі було призначено покарання у вигляді штрафу у розмірі лише 17 тис грн. Тобто, покарання у 96 разів менше ніж сума потенційного прибутку від отримання неправомірної вигоди станом на дату ухвалення вироку.

Діаграма 25

Зв'язок між сумами хабарів і сумами штрафів, стаття стаття 369 КК

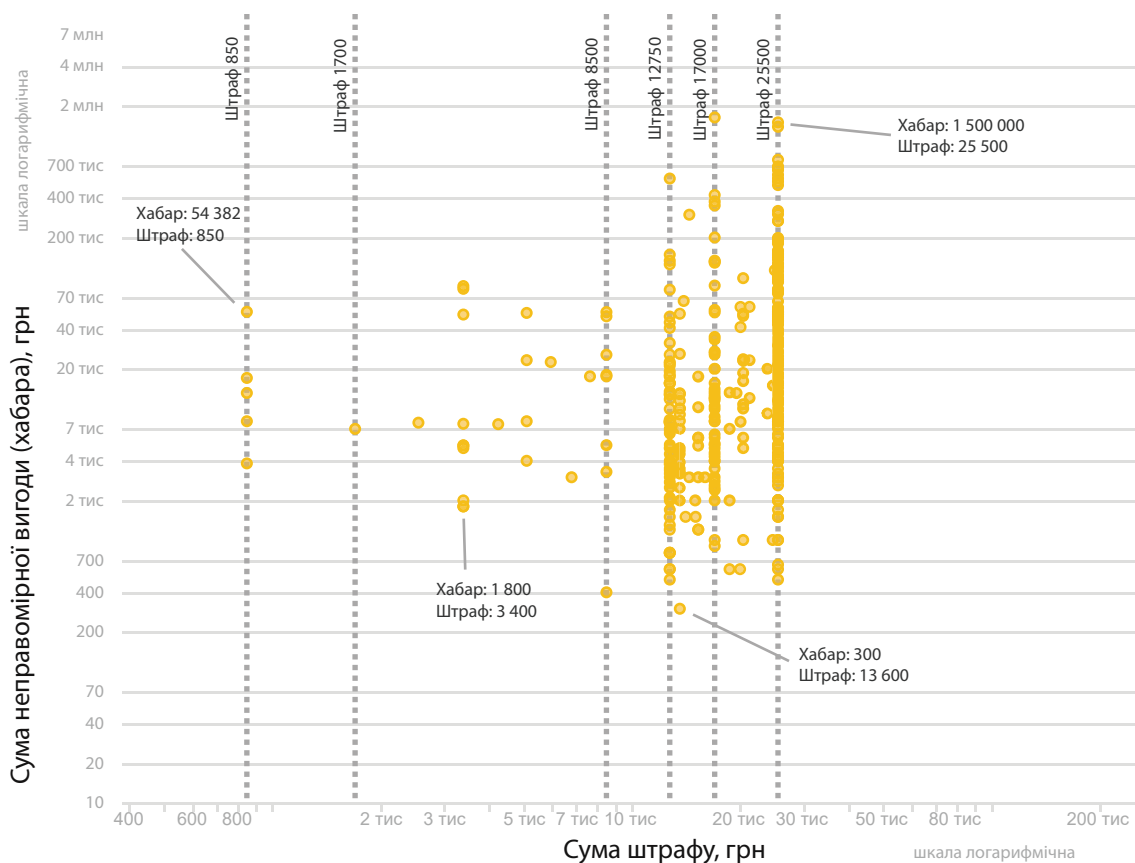
«Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі»

Діаграма 26

Зв'язок між сумами хабарів і сумами штрафів, стаття 369-2 КК

«Зловживання впливом»

Цікавим у цій справі є те, що прокуратура вважає це покарання справедливим, оскільки прокурор відмовився від апеляційної скарги.

Ще один випадок: особа, яка працювала на посаді заступника директора з геології та інвестиційної діяльності дочірнього підприємства Національної акціонерної компанії «Надра України» «Західукргеології», отримала неправомірну вигоду в розмірі 1 500 000 гривень за сприяння та обіцянку здійснити вплив на службових осіб Державної служби геології та надр України та Державної комісії України по запасах корисних копалин. Однак, призначене покарання — штраф у розмірі 25 500 грн. Таким чином, покарання у майже 59 разів менше ніж сума потенційного прибутку від отримання неправомірної вигоди.

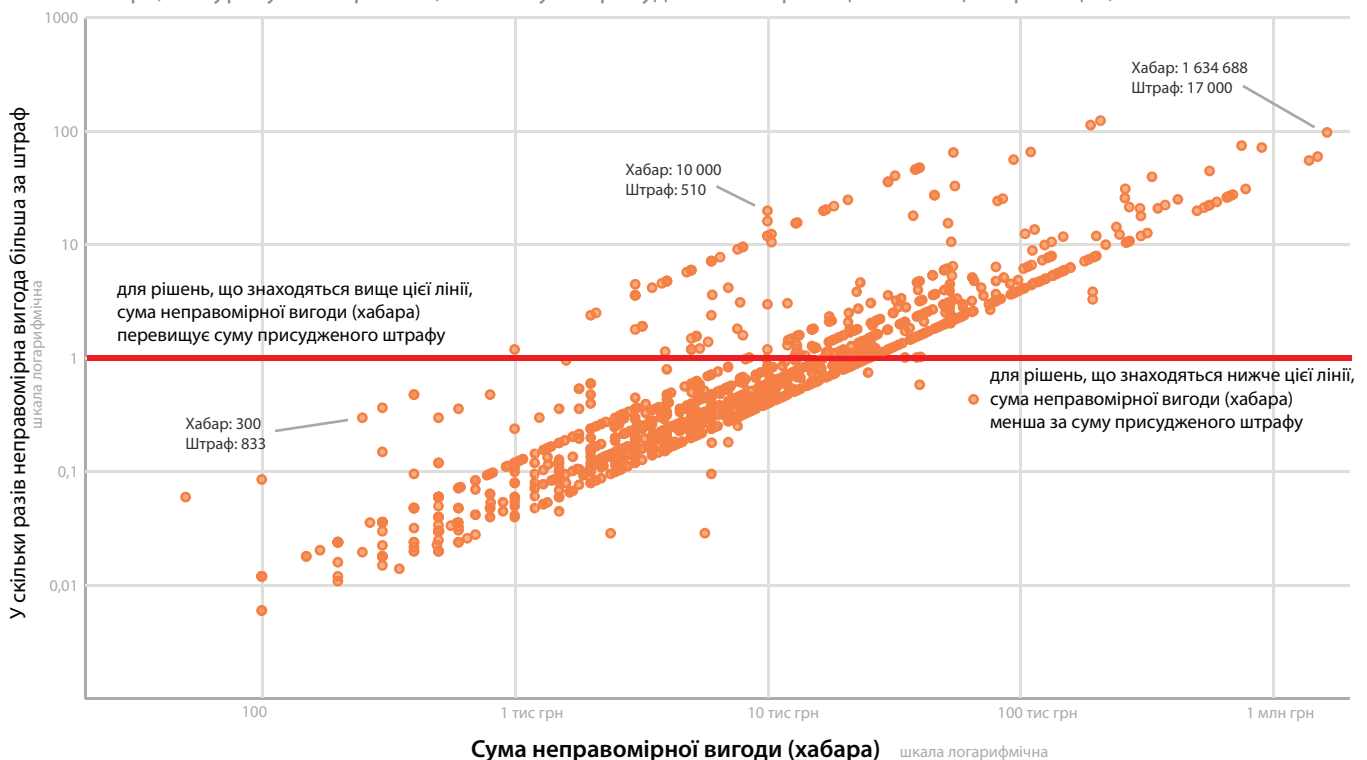
«Рентабельність» хабарів

Інший спосіб поглянути на залежність між хабарями і штрафами — проаналізувати залежність відношення штраф/хабар і суми хабара. Для цього ми спершу порахували, у скільки разів більша неправомірна вигода (хабар) за присуджений штраф, для кожного рішення (де не фігурувала конфіскація чи спецконфіскація). Потім це відношення ми порівняли із сумою хабара — також за допомогою діаграми розсіяння (шкала логарифмічна).

Діаграма 27

Зв'язок між сумами хабарів і тим, у скільки разів сума хабара більша за штраф

Усі категорії, без урахування рішень, в яких було присуджено конфіскацію та спецконфіскацію, 2014-2018

Таким чином, можна побачити, що чим більша сума неправомірної вигоди, тим більша її «рентабельність» — тобто відношення присудженого штрафу до хабара буде меншим.

Конфіскація і спецконфіскація

Покарання у виді конфіскації майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Тобто, конфіскація застосовується абсолютно до будь-якого майна, незалежно від його дотичності до вчиненого злочину.

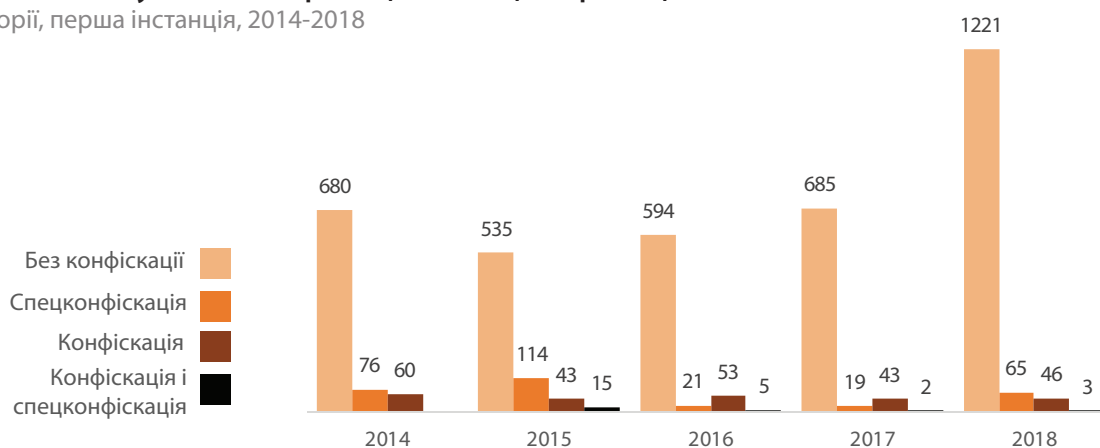
Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна, якщо останні: 1) одержані внаслідок вчинення злочину та/або є доходами від такого майна; 2) призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення злочину, фінансування та/або матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення; 3) були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю); 4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання.

Загалом, серед усіх кінцевих рішень в першій інстанції 245 рішень включали конфіскацію, 295 — спецконфіскацію, а також 25 — конфіскацію і спецконфіскацію. Такі рішення складають 13,2%.

Діаграма 28

Динаміка застосування конфіскації та спецконфіскації

Усі категорії, перша інстанція, 2014-2018

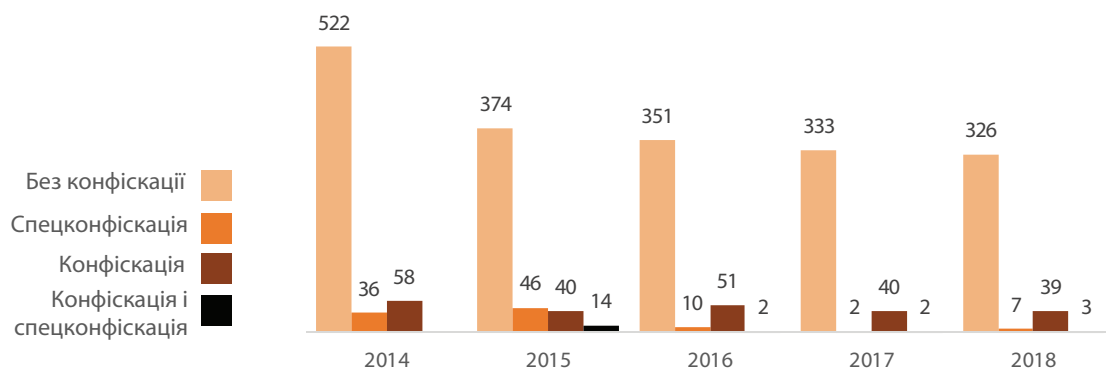
У найпопулярнішій категорії («Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою») — з точки зору кількості справ і кількості рішень — кількість рішень із конфіскацією в основному переважає кількість рішень із спецконфіскацією, і залишається стабільною протягом 2014-2018 рр., незважаючи на загальне зменшення кількості кінцевих рішень у цій категорії.

У категорії «Пропозиція неправомірної вигоди» спецконфіскація є більш популярною ніж конфіскація, і, незважаючи на деякі флуктуації у 2015-2016 рр., залишається на відносно сталому рівні, при загальному зростанні кількості кінцевих рішень у цій категорії.

Діаграма 29

Динаміка застосування конфіскації та спецконфіскації, стаття 368 КК

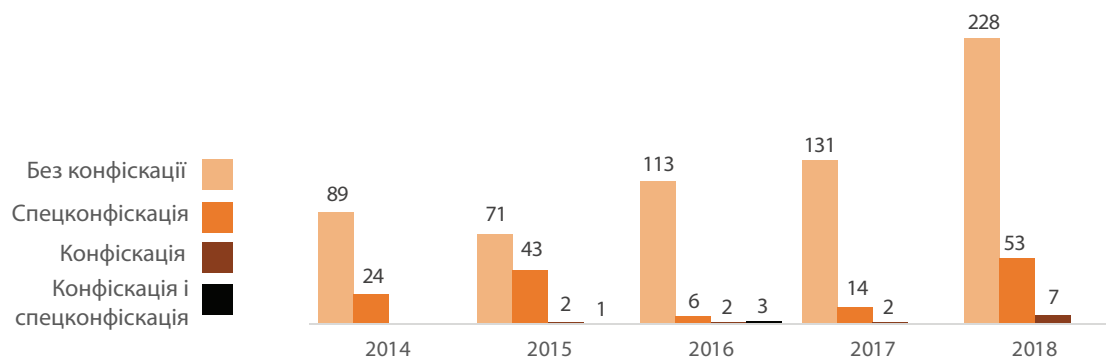
«Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», перша інстанція

Діаграма 30

Динаміка застосування конфіскації та спецконфіскації, стаття 369 КК

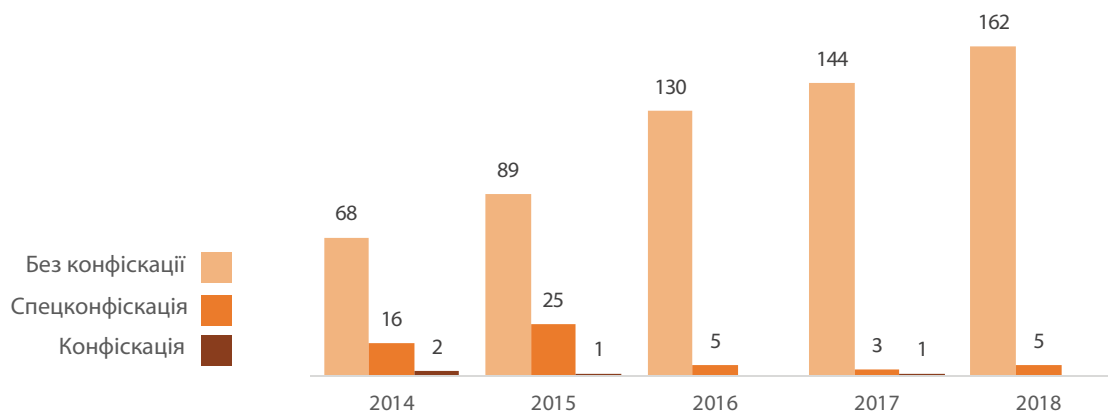
«Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі», перша інстанція

Діаграма 31

Динаміка застосування конфіскації та спецконфіскації, стаття 369-2 КК

«Зловживання впливом», перша інстанція, 2014-2018

Позбавлення волі

Як було виявлено раніше, більше половини всіх вироків з позбавленням волі у справах, що стосуються корупції, були насправді «умовними», містили «випробувальний термін», виходячи із чого, можна припустити, що у цих справах покарання у вигляді позбавлення волі ніхто не відбував. Тому важливо розглянути ті випадки присудження позбавлення волі, для яких не було призначено випробувального терміну — тобто не умовні вирoki. Таких кінцевих рішень (перша інстанція, не умовні терміни, без амністії) виявлено всього 416.

Термін позбавлення волі у 5 років, є найбільш поширеним серед таких кінцевих рішень у першій інстанції (відсутність «умовного терміну», відсутність амністії). Таких вироків — із таким терміном ув'язнення протягом 2014-2018 рр. було винесено 188. Разом із термінами, що містили не круглу кількість років (наприклад, 5 років і 2 місяці, і т.п.), від 5 до 6 років реального позбавлення волі у справах, що стосуються корупції, отримали 207 осіб. Загальний розподіл термінів ув'язнення для всіх категорій справ представлено на наступній діаграмі.

Діаграма 32

Поширеність застосування різних термінів позбавлення волі

Справи, що стосуються корупції, усі категорії, перша інстанція, 2014-2018

Для категорії «Зловживання впливом» найпопулярнішим терміном позбавлення волі є 2 роки. При цьому, протягом останніх п'яти років, випадків реального позбавлення волі за цією статтею КК було лише 15.

Розподіл же реальних термінів позбавлення волі для категорії «Прийняття пропозиції», зважаючи на кількість відповідних кінцевих рішень, відображає загальну тенденцію для усіх категорій. Так, найбільш поширеними термінами ув'язнення є ті, що потрапляють у категорію від 5 до 6 років, на другому місці — від 2 до 3 років.

Остання категорія, для якої є кінцеві рішення у вигляді вироків з реальними термінами позбавлення волі — це «Пропозиція неправомірної вигоди». Таких вироків у досліджуваному масиві — 58. Для цієї категорії найбільш поширеними є вирoki з позбавленням волі у діапазоні 4-5 років.

Діаграма 33

Поширеність застосування різних термінів позбавлення волі, стаття 368 КК

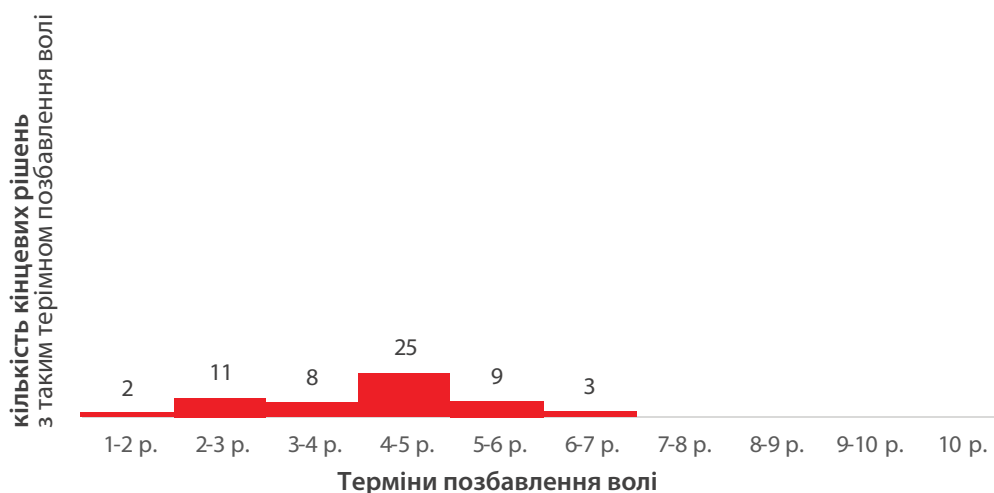
«Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», перша інстанція, 2014-2018

Діаграма 34

Поширеність застосування різних термінів позбавлення волі, стаття 369 КК

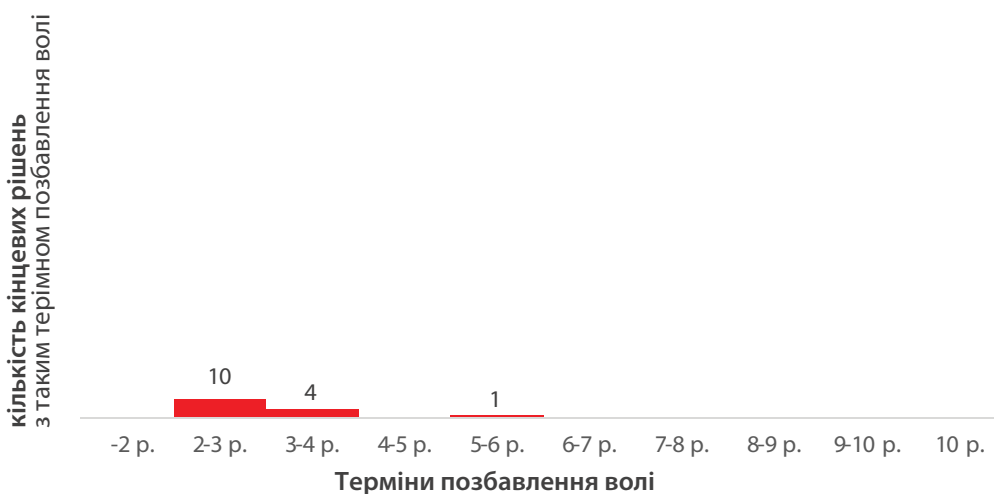
«Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі», перша інстанція, 2014-2018

Діаграма 35

Поширеність застосування різних термінів позбавлення волі, стаття 369-2 КК

«Зловживання впливом», перша інстанція, 2014-2018

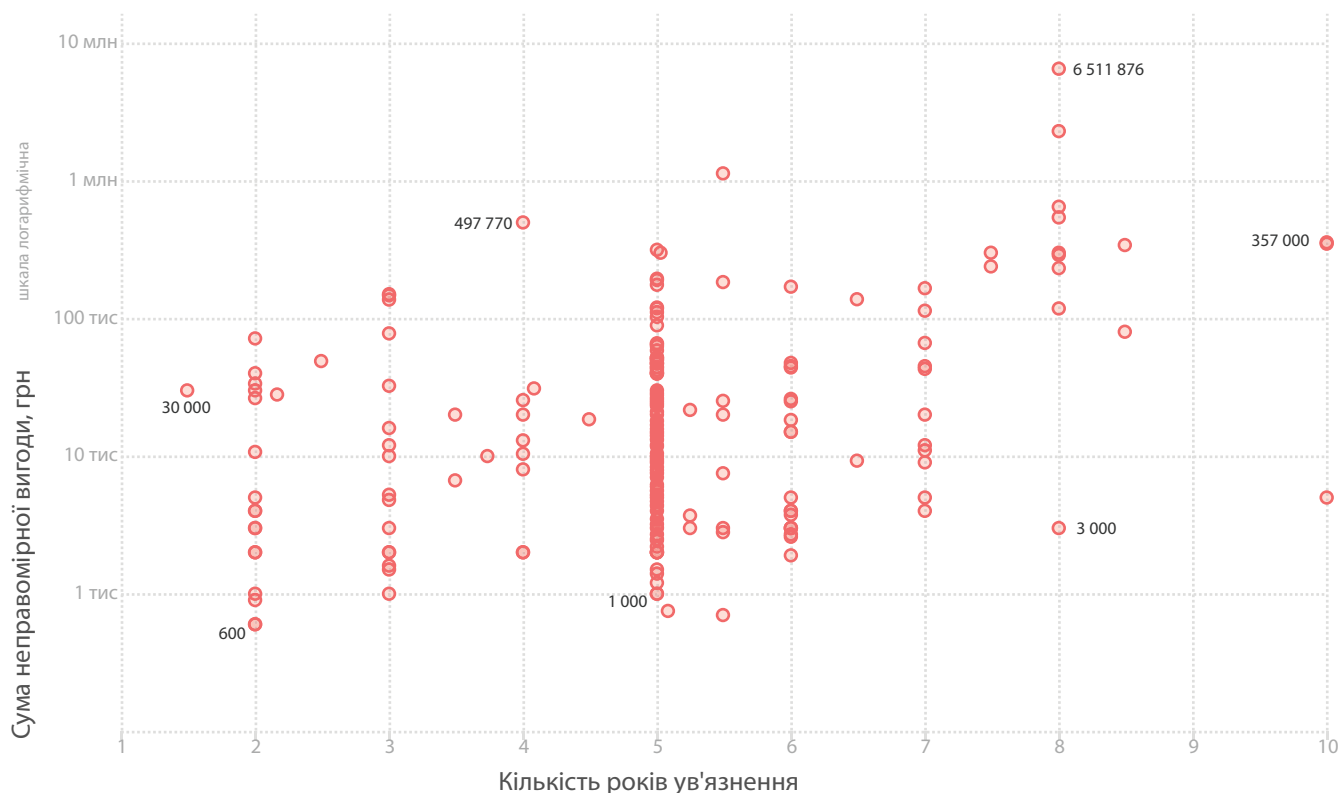
Кореляція сум неправомірної вигоди і реальних термінів позбавлення волі

Оскільки на попередніх етапах дослідження було виділено (там, де це було релевантно і технічно можливо) суми неправомірної вигоди (хабарів), є можливість вивчити можливий зв'язок між обсягом неправомірної вигоди та реальним терміном ув'язнення. Так, для аналізу такого зв'язку було виділено ті кінцеві рішення в першій інстанції, де був вирок з реальним терміном ув'язнення, без амністій, без «умовних термінів», лише позбавлення волі — і одночасно вдалося виділити суму неправомірної вигоди. Таких рішень вдалося вичленити 227. На наступній діаграмі представлено зв'язок між сумою хабара і терміном позбавлення волі (шкала по осі Y — логарифмічна).

Діаграма 36

Зв'язок між сумою неправомірної вигоди та і терміном позбавлення волі

Вироки у першій інстанції, без випробувального терміну, амністії, 2014-2018 рр.

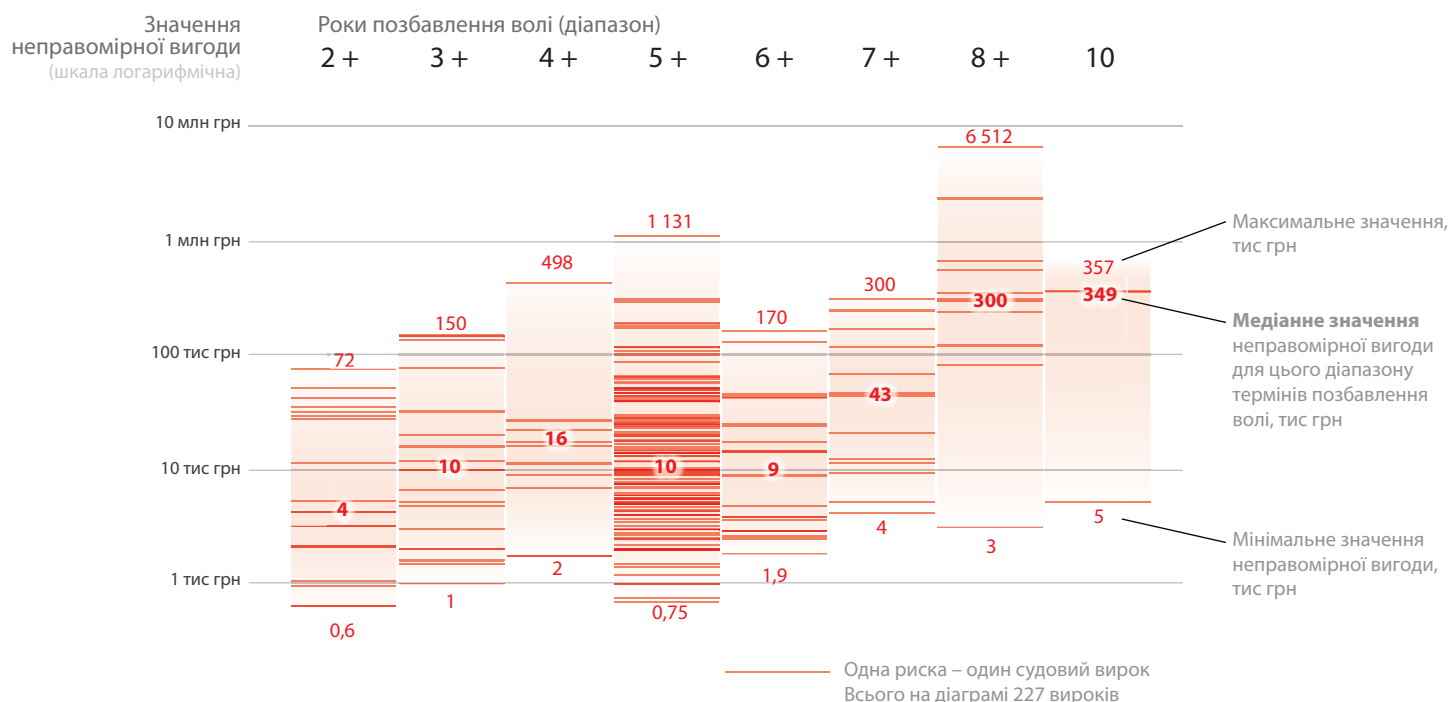
Одна точка на діаграмі — представляє одне рішення. Подібно до ситуації із штрафами, можна отримати той самий термін реального ув'язнення (наприклад, 5 років) за хабарі, що відрізняються в сотні, а то й у тисячу разів. Але, при цьому, спостерігається (хоча й дуже слабка) кореляція між терміном позбавлення волі і сумою неправомірної вигоди. Для цих 227 рішень коефіцієнт кореляції складає 0,242.

Для наочності наявності певної тенденції до збільшення термінів ув'язнення в залежності від більших сум неправомірної вигоди, можна навести таку ілюстрацію (див. наступну сторінку).

Діаграма 37

Зв'язок між сумою неправомірної вигоди та і терміном позбавлення волі (за діапазонами)

Вироки у першій інстанції, без випробувального терміну, амністії, 2014-2018 рр.

Таким чином, аналіз виявлених значень (сум) неправомірної вигоди (хабарів) у співставленні з вироками та іншими кінцевими рішеннями — зокрема, щодо накладання штрафів та позбавлення волі, виявив:

- На відміну від поширеного уявлення, що корупціонерів в Україні не карають, протягом 2014-2018 рр. було винесено 416 вироків з цілком реальними термінами позбавлення волі.
- Максимальний термін позбавлення волі — 10 років.
- Найбільш поширений термін — 5 років позбавлення волі
- Штрафи залишаються найбільш поширеним покаранням у справах, що стосуються корупції.
- Судді, як правило, присуджують декілька стандартних варіантів штрафів у справах, що стосуються корупції: 8500 грн, 17000 грн, 25500 грн.
- При цьому, суми хабарів, неправомірної вигоди, практично не корелюють із сумами присуджених штрафів. Так, можна отримати великий штраф за відносно невеликий хабар, і відносно невеликий штраф — за величезний хабар.

Апеляції

Всього 6312 документів в досліджуваному масиві були ухвалені апеляційній інстанції. Серед них було виявлено 1466 кінцевих рішень. Так, для цілей цього дослідження було важливо виявити, наскільки часто рішення першої інстанції в апеляційній інстанції змінюються, скасовуються, — або ж залишаються без змін.

Завдання це не таке просте, як може здатися на перший погляд. Нагадаємо, в загальному масиві даних, що використовувався для аналізу, міститься понад 36 тисяч документів.

Для аналізу, як розглядаються справи, що стосуються корупції, в апеляційній інстанції, недостатньо відібрати лише ті кінцеві рішення, що були ухвалені в апеляційній інстанції, потрібно, щоб для рішення в апеляційній інстанції у масиві було наявне кінцеве рішення в першій інстанції у цій же справі (номер справи залишається незмінним в усіх інстанціях). Тобто, ряд рішень в апеляції «залишається за бортом», якщо, скажімо, в силу різних обставин для них не було відповідного рішення у першій інстанції (суд не завантажив рішення до ЄДРСР, кінцеве рішення в першій інстанції було ухвалено до 2014 року, і фізично не потрапило до масиву, тощо).

Окрім того, потрібно було також відкинути ті справи, для яких рішення в апеляційній інстанції передувало рішення в першій інстанції, а також справи, для яких в апеляційній інстанції було наявно більше ніж одне кінцеве рішення (що робило б аналіз неможливим без детального вивчення кожного документа «вручну»). Виявилося, що тим кінцевим рішенням, які залишають вироки/ухвали без змін, може передувати рішення, що впливає на покарання, наприклад:

В результаті із визначеної множини справ виділяються рішення, ухвалені в апеляційній інстанції, і для них визначається додаткова змінна «кінцеве рішення в апеляційній інстанції». Можливі значення цієї змінної:

- Вирок (ухвалу) залишено без змін
 - Ухвала про залишення вироку (або ухвали) без змін
 - Ухвала про закриття провадження (без скасування вироку)
- Вирок (ухвалу) змінено або ухвалено новий вирок (ухвалу)
 - Ухвала про зміну вироку (або ухвали)
 - Рішення про скасування вироку повністю чи частково та ухвалення нового вироку
 - Ухвала про скасування ухвали повністю чи частково та ухвалення нової ухвали (стосується до ухвал, де є звільнення від кримінальної відповідальності)
- Вирок (ухвалу) скасовано
 - Ухвала про скасування вироку (або ухвали) і закриття кримінального провадження
 - Ухвала про скасування вироку (або ухвали) і призначення нового розгляду у суді першої інстанції
 - Ухвала про скасування вироку та направлення справи на додаткове розслідування

Але в процесі аналізу виявилось, що кінцевим рішенням, які залишають рішення суду без змін, можуть передувати рішення, що впливають на покарання, наприклад:

зменшено строк ув'язнення --> без змін --> без змін

Тобто можливе помилкове визначення кінцевого рішення як «без змін», хоча насправді кінцевим рішенням виступає «зменшено строк ув'язнення». Кінцевих рішень в апеляційній інстанції, що відповідають критерію «одна справа — одне кінцеве рішення в апеляції» — виявлено 826. Але тут ми зіткнулися ще з іншою проблемою.

Незважаючи на те, що система документообігу загальних судів «Д-3» має забезпечувати послідовність під час деперсоналізації текстів судових рішень — обвинувачений, позначений у документах суду першої інстанції як ОСОБА_1, має і надалі в усіх документах всіх судових інстанцій бути позначений як ОСОБА_1, — на практиці це відбувається не завжди.

Так, ми виявили випадки, коли ПІБ фізичної особи у документах різних інстанції деперсоніфікується по-різному. До прикладу, у справі №743/12/14-к ухвалою Апеляційного суду Київської області скасовано вирок Славутицького міського суду Київської області від 17.03.2017 року щодо ОСОБА_3, однак у згаданому вирокі визнано винуватим лише ОСОБА_1. При цьому Єдиний державний реєстр судових рішень містить 56 документів по даній справі, але вирок від 17.03.2017 серед них лише один.

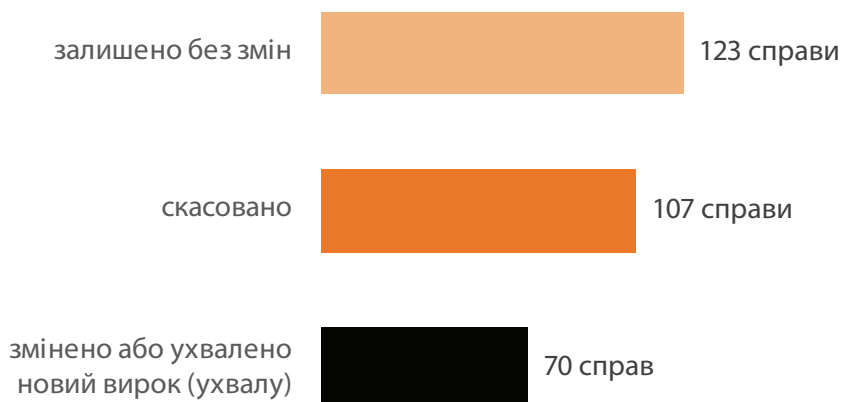
Останнім кроком, що передуює власне аналізу, було формування під-масиву, де для одного кінцевого рішення в першій інстанції та одного кінцевого рішення в апеляційній інстанції в рамках однієї справи формується один рядок таблиці, що дозволив би провести необхідний аналіз.

За результатами підготовки даних, було відібрано лише 300 справ (і, відповідно, рішень апеляційної інстанції), на основі яких можна здійснити аналіз перегляду рішень судів першої інстанції у справах, що стосуються корупції — в інстанції апеляційній.

Загальний розподіл за категоріями апеляційних ухвал є таким:

Діаграма 38

Рішенням апеляційної інстанції у справах, що стосуються корупції
вирок (ухвалу) першої інстанції:

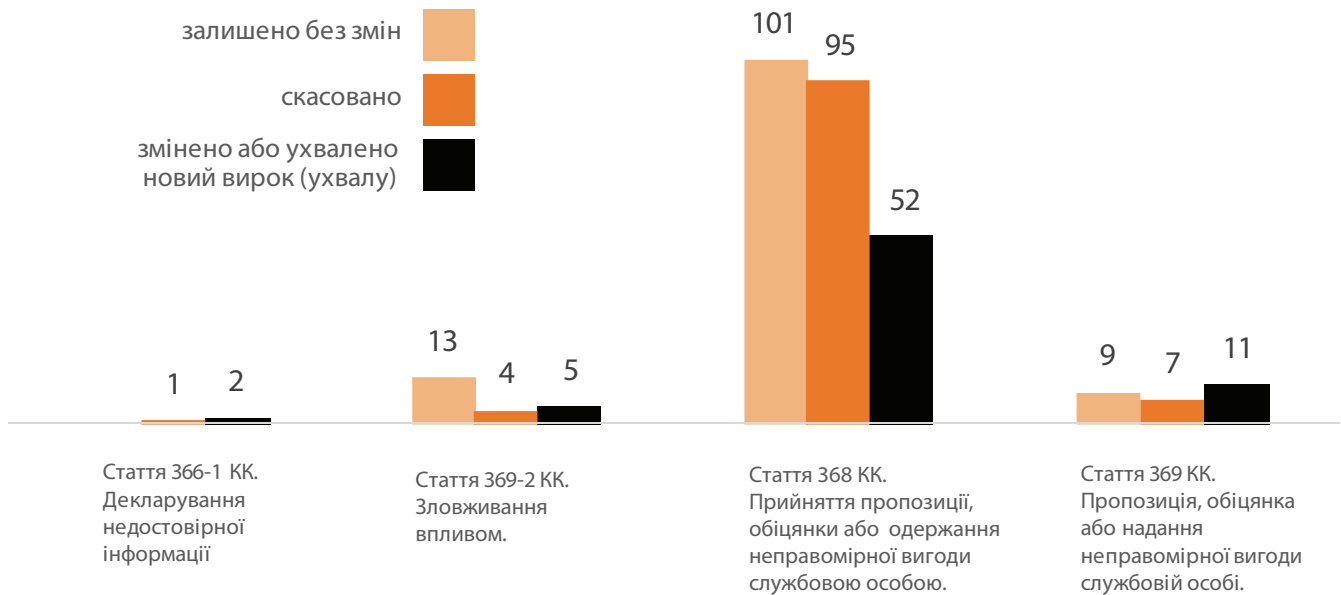

Так, 41% рішень апеляційної інстанції залишали рішення першої інстанції без змін, 36% — скасовували рішення першої інстанції, а у 23% випадків — рішення апеляції змінювали вирок (ухвалу) першої інстанції, або ухвалювали новий. Тобто, шанси скасувати вирок, змінити його або ухвалити новий є дуже високими. Таким чином, призначене покарання у суді першої інстанції з більшою ймовірністю буде відмінене або змінене у суді апеляційної інстанції.

Діаграма 39

Розподіл рішень апеляційної інстанції

за категоріями (статтями КК)

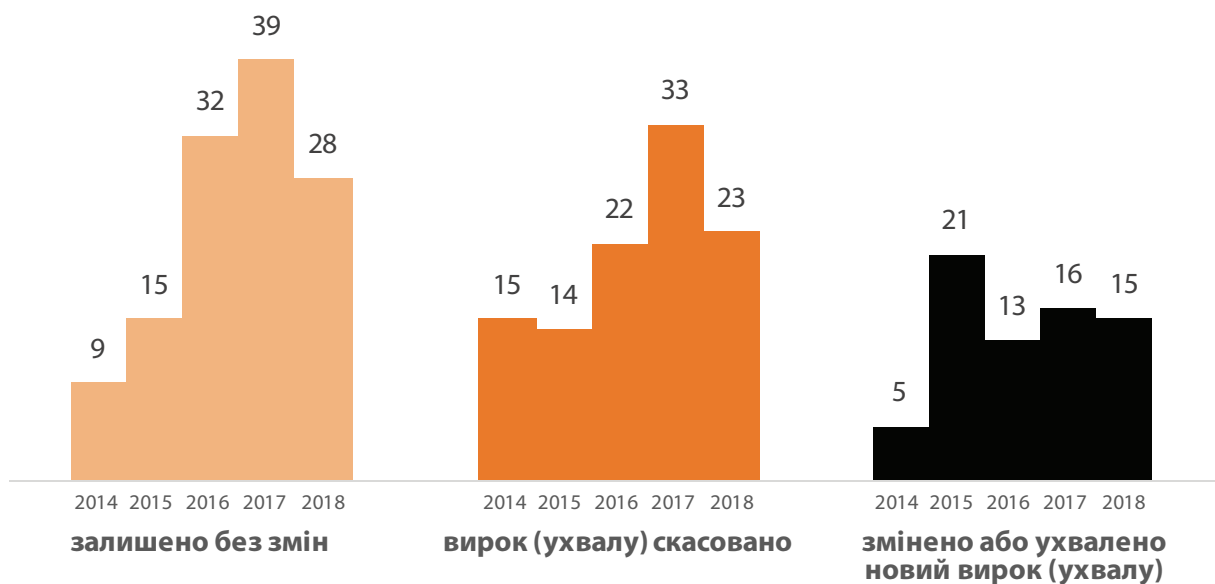

Очікувано, найбільше рішень апеляційної інстанції спостерігалось для категорії «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди» (стаття 368 КК) — адже це найпопулярніша категорія серед досліджуваних в принципі.

Розподіл у часі типів рішень апеляційної інстанції показує стабільно високий відсоток скасування або зміни кінцевих рішень по справах, що стосуються корупції, та який постійно перевищує частку рішень апеляції, якими було залишено без змін кінцеве рішення у першій інстанції.

Діаграма 40

Динаміка типів рішень апеляційної інстанції

Строки розгляду справ

Останнім із завданням, яке ми ставили перед собою під час статистичного аналізу судових рішень, що стосуються корупції, був час розгляду судових справ. Як довго в середньому розглядають справи, пов'язані з корупцією? Чи є відмінності у термінах розгляду справ для різних категорій? Для різних вироків чи видів резолютивних частин?

Для відповіді на ці питання нам також треба було підготувати підвибірку даних із досліджуваного масиву, адже значна частина справ у масиві містить лише одне рішення (один документ). На жаль, первинну ідею дослідити час, що минув від дати надходження обвинувального акту до вироку для окремих (або хоча б значної частини) справ, реалізувати не вдалося, оскільки єдиним місцем, де у відкритому доступі міститься інформація про дати надходження обвинувальних актів по кримінальних справах є веб-сайт «Судова влада України», де для отримання інформації необхідно проходити ідентифікацію за технологією reCAPTCHA. До того ж, отримання інформації обмежено однією справою за одне відвідування — завантажити інформацію щодо обвинувальних актів у машиночитаному вигляді неможливо. Тому ми обмежилися аналізом часових проміжків, що минули від дати ухвалення першого документа у справі (очевидно, із наявних в масиві) і кінцевим рішенням. При цьому ми здійснили ряд фільтрувань для отримання змістовної підвибірки:

1. Вибір лише рішень першої інстанції
2. Вибір справ з кінцевими рішеннями
3. Вибір кінцевих рішень з такими значеннями:
 - a. штраф
 - b. арешт
 - c. виправдано
 - d. відрахування із заробітку
 - e. громадські роботи
 - f. обмеження волі
 - g. позбавлення волі
4. Із отриманого масиву були виключені справи/кінцеві рішення, ухвалені на підставі угоди.
5. Наступним кроком виключалися ті справи, де перший документ у справі і є кінцевим рішенням
6. В результаті у підвибірці залишалися лише справи з окремими документами для «першого документу» та «кінцевого рішення» (при чому «кінцеве рішення» має бути пізніше, ніж «перший документ»).

До такої підвибірки увійшла лише 1101 справа. Деякі основні параметри цієї вибірки:

- Мінімальна тривалість розгляду справи: 0 днів (кінцеве рішення ухвалено в той же день, що й перший документ у справі — і при цьому це різні документи)
- Максимальна тривалість: 1717 днів
- Середнє (загальна кількість днів поділена на кількість справ): 293 дні
- Медіана: 175 днів

- Мода (значення, що найчастіше зустрічається): 14 днів

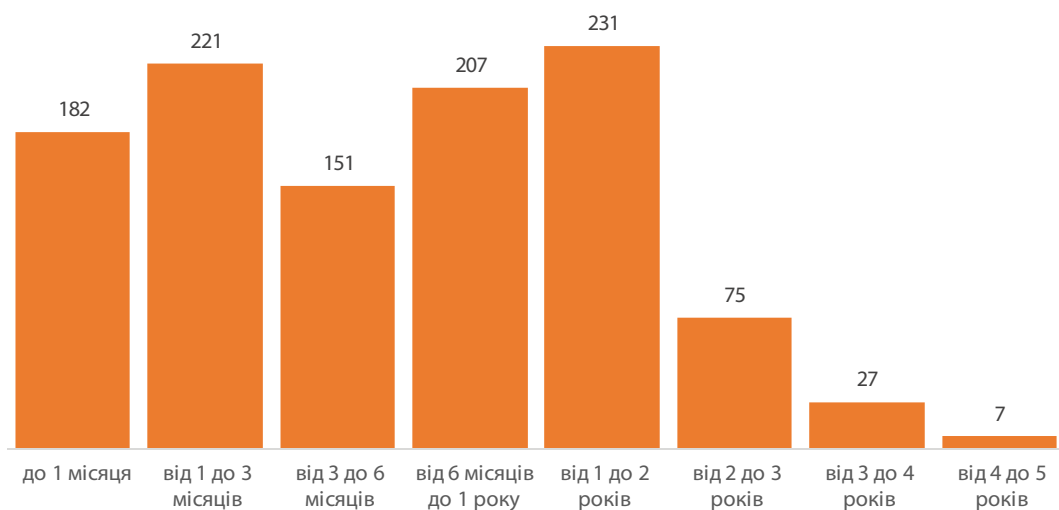
Узагальнити отримані дані щодо строків розгляду справ, що стосуються корупції, можна ще у такий спосіб — розбивши їх на такі категорії:

- До 1 місяця
- Від 1 до 3 місяців
- Від 3 до 6 місяців
- Від 6 місяців до 1 року
- Від 1 до 2 років
- Від 2 до 3 років
- Від 3 до 4 років
- Від 4 до 5 років

Діаграма 41

Тривалість розгляду судових справ, що стосуються корупції

Різниця між датою першого документу для справи та кінцевим рішенням, перша інстанція, 2014-2018

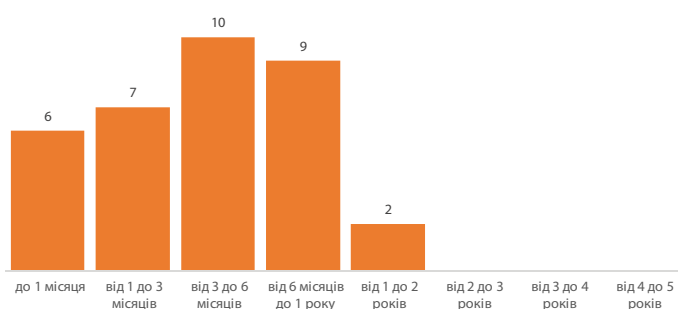
Так, абсолютна більшість справ (із 1101 обраних для цього аналізу) — 69% — досягали кінцевого рішення протягом 1 року, а 50% — протягом 6 місяців. При цьому, важливо поглянути на те, які відрізняються процесуальні строки для різних категорій справ.

Діаграми 42 і 43

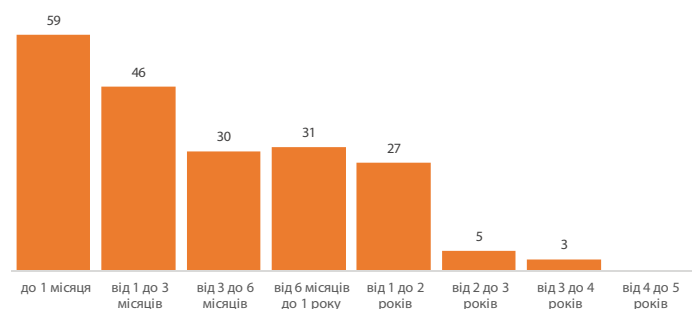
Тривалість розгляду судових справ, статті 366-1 та 369-2 КК

Різниця між датою першого документу для справи та кінцевим рішенням, перша інстанція, 2014-2018

«Декларування недостовірної інформації»

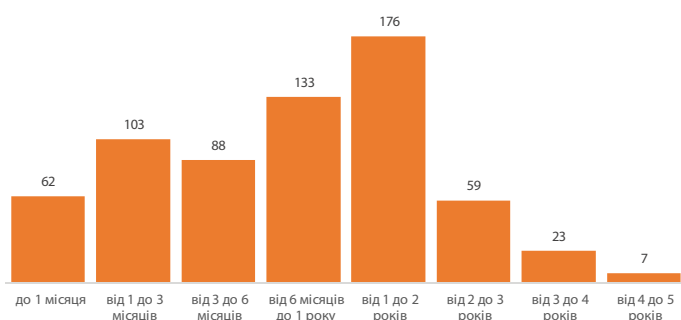
«Зловживання впливом»

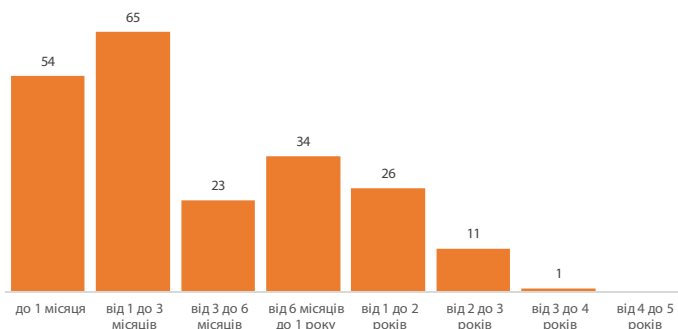
Тривалість розгляду судових справ, статті 368 та 369 КК

Різниця між датою першого документу для справи та кінцевим рішенням, перша інстанція, 2014-2018

«Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»

«Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі»

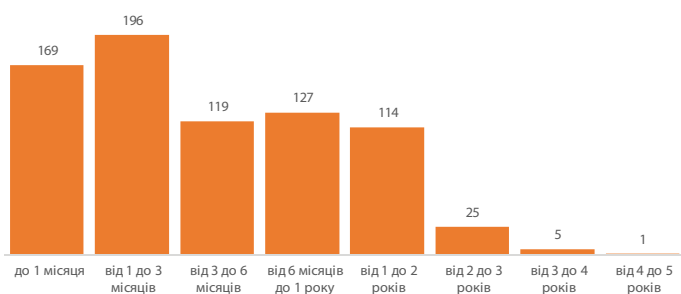
Якщо справи у категоріях «Пропозиція неправомірної вигоди» та «Зловживання впливом» вирішуються відносно швидко, то у найпопулярнішій категорії «Прийняття пропозиції неправомірної вигоди» — особливо вирізняється діапазон тривалості розгляду справ від 1 до 2 років.

Окремо також можна розглянути, скільки часу займає розгляд справ, що закінчуються виправданням і штрафами.

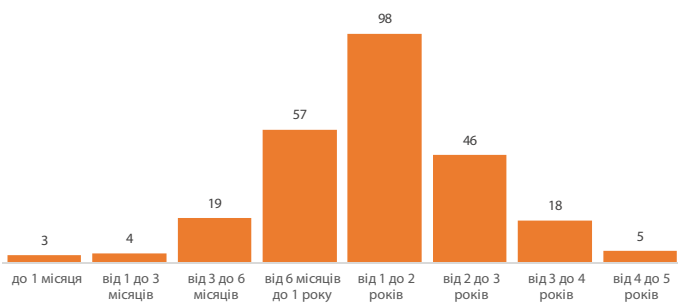
Тривалість розгляду судових справ, що закінчувалися виправданням та штрафами

Різниця між датою першого документу для справи та кінцевим рішенням, перша інстанція, 2014-2018

Штрафи

Виправдання

ВИСНОВКИ

Проведений статистичний аналіз судових рішень, що стосуються корупції, свідчить, що, незважаючи на значний суспільний запит на подолання корупції та зміни законодавства, суттєвих змін у судовій системі, які б свідчили про готовність суддів присуджувати більш суворі покарання, протягом останніх 5 років не відбулося.

Навпаки, можна спостерігати зворотню тенденцію: попри внесення численних змін до антикорупційного законодавства щодо посилення боротьби з корупцією, за даними Єдиного державного реєстру судових рішень у судовій практиці можна спостерігати не дуже жорсткі підходи до боротьби з корупцією, зокрема:

- збільшення кількості призначених покарань у вигляді штрафів;
- зменшення кількості покарань у вигляді позбавлення волі;
- збільшення кількості виправдувальних вироків та звільнень від кримінальної відповідальності;
- відносно низька частка застосування конфіскації або спеціальної конфіскації у справах, що стосуються корупції.

Також в результаті статистичного аналізу було встановлено значні розбіжності у судовій практиці при призначенні покарання у справах, що стосуються корупції, відносно тяжкості злочину за критерієм розміру суми неправомірної вигоди:

- незалежно від суми неправомірної вигоди особа може отримати однакове покарання;
- за великий розмір неправомірної вигоди особи може отримати досить «м'яке» покарання, у той час як за дуже малий розмір неправомірної вигоди винна особа може отримати доволі суворе покарання.

Виявлення цієї проблеми свідчить про явну невідповідність судової практики загальним уявленням про справедливість та про потребу у виробленні однозначної та єдиної судової практики, яка буде зрозумілою кожному громадянину.

Методологія підготовки даних до аналізу

Для проведення аналізу масиву судових документів (далі — рішень), що стосуються корупції, було використано відкриті дані Державної судової адміністрації України, оприлюднені на офіційному веб-сайті (<https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/oddata/>) за відповідний період.

Тексти судових рішень, завантажені за посиланнями, що містяться у відкритих даних ЄДРСР, були збережені переважно у форматі RTF (дуже незначна частина, менше 1%, зберігалася у форматі HTML).

З метою подальшої обробки файли з текстами судових рішень було сконвертовано у текстовий формат (plain text) і піддано наступним перетворенням:

1. Видалено всі відступи — пробіли та інші пробільні символи перед та після рядків;
2. Послідовності пробілів та інших пробільних символів замінено на один пробіл;
3. Із заголовків частин рішення було прибрано пробіли та розділові знаки (кома, крапка, двокрапка, різні варіанти написання апострофу), оскільки в подальшому вони використані для виділення резолютивної частини із текстів судових рішень.

Отримання та обробка резолютивних частин рішень

Резолютивні частини рішень, що містять дані про призначені судом покарання, отримувалися із файлів з текстами судових рішень наступним чином.

В якості розділових рядків, які відділяють резолютивну частину рішення від описової та мотивувальної, було визначено рядки тексту рішення, які складаються із одного з наступних слів — ВИРІШИВ, ЗАСУДИВ, ПРИСУДИВ, ПРИГОВОРИВ, ПОСТАНОВИВ, УХВАЛИВ, та їх відповідників російською мовою — РЕШИЛ, ЗАСУДИЛ, ПРИСУДИЛ, ПРИГОВОРИЛ, ПОСТАНОВИЛ, ОПРЕДЕЛИЛ (оскільки окремі суди продовжують виносити рішення російською мовою).

Відповідно резолютивною частиною рішення алгоритмом обробки визначається та частина рішення, яка слідує за розділовим рядком до кінця тексту рішення. Слід відмітити, що тексти рішень деяких судів оформлені неохайно, що заважає визначити розділовий рядок (напр., 56605505, 73273936).

Визначення мови судових рішень

При визначенні мови, якою складено судові рішення, використані відмінності абетки української та російської мови: в українській мові відсутні російські літери `э`, `ъ`, `ы` (масив `rus_letters`) натомість в російській мові відсутній наступний масив літер `ukr_letters`

української абетки — І, Є, І (також відсутня літера Г, але вона не бралася до уваги як рідко вживана).

Для визначення мови у тексті рішення визначалася кількість літер з масиву `rus_letters` та кількість літер з масиву `ukr_letters`.

Мовою судового рішення вважається російська мова, якщо виконується одна з двох наведених нижче умов:

- текст містить літери з масиву `rus_letters` та не містить літери з масиву `ukr_letters`
- текст містить літери з масиву `rus_letters` та частка літер з масиву `ukr_letters` в загальній кількості літер у документі становить не більше, ніж 0,005.

Для позначення у масиві мови, якою складено судові рішення, використані коди країн відповідно до стандарту ISO 3166-1:

- 804 — українська мова
- 643 — російська мова

При цьому варто зауважити, що зі змісту статті 29 КПК України вбачається, що кримінальне провадження здійснюється державною мовою. Сторона обвинувачення, слідчий суддя та суд складають процесуальні документи державною мовою. При цьому судові рішення, якими суд закінчує судовий розгляд по суті, надаються сторонам кримінального провадження у перекладі на їхню рідну або іншу мову, якою вони володіють. Переклад судових рішень та інших процесуальних документів кримінального провадження засвідчується підписом перекладача. Таким чином, відсутність згадок у судовому рішенні, яке міститься у реєстрі, про переклад та про перекладача, який його здійснив, є порушенням вимог КПК України. Тобто, складення самостійно суддею судового рішення російською мовою фактично порушує вимоги кримінального процесуального законодавства України.

Виявлення призначених судом основних та додаткових покарань

Для визначення призначених покарань використовувалася комбінація двох підходів:

- морфологічного аналізу текстів за допомогою морфологічного аналізатора `rumorphy2` (Korobov M.: *Morphological Analyzer and Generator for Russian and Ukrainian Languages // Analysis of Images, Social Networks and Texts*, pp 320-332, 2015) — головним чином для приведення слів до нормальної форми, а також для визначення окремих частин мови;
- використання регулярних виразів — для виділення усталених формулювань та їх комбінацій.

Загальним підходом до аналізу текстів резолютивних частин була токенізація вхідного тексту на окремі абзаци та/або речення в залежності від мети, та пошук комбінацій ключових слів, плюс подальший аналіз за допомогою регулярних виразів.

В окремих випадках задля запобігання невірному визначенню сум та строків, які позначаються цифрами, у вхідних текстах проводилася заміна позначення сторін судового процесу `ОСОБА_1`, `ОСОБА_2` і т. д. на позначення, яке не містить цифр — `ОСОБА_X`.

Угода про визнання винуватості

До прикладу, одним з критеріїв визначення факту затвердження угоди про визнання винуватості була наявність в першому або другому реченнях першого абзацу резолютивної частини нормальних форм слів затвердити, угода, визнання, винуватість,

прокуратура.

Приклади деяких регулярних виразів для визначення окремих видів покарань або звільнення від покарання:

Визначення вини особи

`(?:визнати|ОСОБА_\d{1,2})? (?:винн(?:им|ою)|винуват(?:им|ою)) (?:у|в)
(?:пред'явленому обвинуваченні (?:у|за|щодо)?)?(?:вчинє|ское)нн(?:я|і)
(?:(?:кримінального правопорушення)|злочину`

Визначення строку покарання, що присуджене у роках та місяцях

`(?:при|в)значити(?: ій|йому)? покарання (?:-)?у ви(?:гля)?ді
(\d+)?\s?\(.{4,15}\) рок(?:и|ів)(?: (\d+) (?:.+?) місяців)? позбавлення
волі`

Для визначення невинуватості особи

Відповідність двом регулярним виразам одночасно:

`(?:у|в) пред'явленому (?:ій|йому) обвинуваченні
визнати не(?:винн(?:им|ою)|винуват(?:им|ою)) та виправдати`

Амністія

Наявність в одному реченні слів звільнивши, закриття, провадження та словосполучення що відповідає частині з назви закону «Про амністію»:

`Про амністію у \d{4}`

Конфіскація та спеціальна конфіскація

Як і більшість інших даних, отримувалися за допомогою регулярних виразів.

Приклади:

`(?:із|зі) (спец(?:іальною)?конфіскацією.+?)$
(без спец(?:іальної)?конфіскації.+?)$
і?з конфіскацією(.+?)?$
(спеціальн(?:а|ою|ої|у|ій) конфіскаці(?:я|ї|єю|ю).+?)$`

Випробувальний термін та позбавлення права обіймати певні посади

`(?:з)?позбавленням? права обіймати посади.+?(?:строком на|на строк)(.+?)
р(?:оків|ік|оки)(?:\.|,|)
звільнити ОСОБА_\d від відбування основного покарання з випробуванням,
призначити(?:вш|т)и йому іспитовий строк у(.+?)$
звільнити від відбування основного покарання з випробуванням з іспитовим
строком на (.{1,15}).+?$
звільнити (?:ОСОБА_\d+|засудженого) від відбування призначеного покарання з
випробуванням якщо в(?:она|ін) протягом (.{1,25}) (?:іспитового строку)?не
вчинить нового злочину
У відповідності з визначеним основним покаранням, кожному документу, що мав значення`

для аналізу, було присвоєно відповідну ознаку. З повним переліком ознак та їх розшифровкою можна ознайомитися в описі (паспорті) масиву даних (датасету).

Суми штрафів

Визначення сум штрафів проводилося виходячи з того, що в переважній більшості випадків сума штрафу призначається судом у сумі, кратній неоподаткованому мінімуму громадян.

Першим етапом визначалося, чи містить речення тексту резолютивної частини наступні слова у різних комбінаціях:

громадянин, доход, мінімум, неоподаткований, неоподатковуваний, розмір, сума, штраф

На наступному етапі у реченні визначався відсортований за зростанням перелік чисел, які є кратними 17, відповідно останнє з них і є сумою штрафу.

Для визначення інших сум штрафів використовувалися регулярні вирази, наприклад:

```
штрафу (? : в | у) (? : розміри | суми) ( . + ? ) неоподатко (? : ву) ? ваних мінімумів  
доходів громадян  
штрафу (? : в | у) (? : розміри | суми) ( \d + ? ) \ ( \s ? ( ? : . + ) \s ? \ ) ? (? : гривень | грн)
```

Часові величини

До часових величин, аналіз яких було проведено, слід віднести терміни:

- позбавлення та обмеження волі
- арешту
- права обіймати посади
- випробувальний термін

Як було виявлено під час аналізу масиву судових рішень, суди призначають покарання на термін, що може вимірюватись у роках, місяцях, днях та сукупності цих величин, наприклад 5 років 10 днів, як у рішенні по справі №237/3/16-к (<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59241365>).

Вибрані за допомогою регулярних виразів строки ув'язнення було спочатку записано у формі YyMmDd, де Y - кількість років, M - кількість місяців та D - кількість днів, що виражені цілим числом.

Для забезпечення можливості співставлення всі величини, які є зіставними (тобто складаються з величин різної тривалості — років, місяців, днів) було приведено до узагальненого вигляду за формулою:

$$T = Y + ((M \times 30 + D) / 365)$$

в результаті чого отримано кількість років, виражену десятковим числом.

Окремою часовою величиною в судових документах виступає кількість годин громадських робіт, яка жодним перетворенням не піддавалася, оскільки виражається цілим числом.

Визначення сум неправомірної вигоди

Алгоритм визначення сум неправомірної вигоди був розроблений з урахуванням того, що дані щодо цих сум, які містяться в описових частинах судових рішень, часто повторюються, також можлива зміна формулювань щодо однієї і тієї ж суми, або ж у тексті присутні одночасно як зазначення загальної суми неправомірної вигоди, так і її частин. Крім цього, неправомірна вигода часто вимагається та пропонується не в гривнях, а в іноземній валюті — найчастіше доларах або євро.

Слід відмітити, що обробка описових частин рішень є більш складною через наявність набагато більшої кількості алфавітно-цифрової інформації порівняно з резолютивними частинами, наприклад згадками про зняття арешту з коштів.

Перед пошуком сум неправомірної вигоди тексти рішень проходили очистку — цифри у позначках ОСОБА_{номер} замінювалися на XX, потім видалялися роздільники розрядів між цифрами: 42 000 --> 42000.

Наступним кроком у тексті здійснювався пошук всіх можливих згадок про суми неправомірної вигоди за допомогою регулярних виразів. Приклади:

```
(.{1,40}[\d,]+.{1,50}неправомірн(?:у|ої|а) вигод(?:у|и|а))  
(неправомірн(?:у|ої|а) вигод(?:у|и|а)).{1,40}[\d,]+.{1,40})  
(неправомірн(?:у|ої|а) вигод(?:у|и|а)).{1,20}[\d,]+.+(?=\d))
```

З усіх знайдених згадок про суми неправомірної вигоди за допомогою регулярних виразів виділялися суми в числовому виразі та валюти, причому у випадку з кількома значеннями вибір відбувався з урахуванням:

- максимальної кількості згадок суми неправомірної вигоди
- валюти

Переведення грошових сум в іноземній валюті до їх гривневого еквіваленту

Суми неправомірної вигоди, а також спеціальної конфіскації, для яких відсутній гривневий еквівалент, або ж такий неможливо визначити, було переведено у гривні за курсом Національного банку України на дату постановлення першого рішення у справі, що знаходиться у масиві.

Дані щодо офіційного курсу іноземних валют було отримано за допомогою прикладного інтерфейсу програмування НБУ (https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=38441973).

Перші і останні документи у справі

Визначення як першого, так і останнього документу по справі проводилося на основі дати ухвалення судового рішення.

Ознаку першого документу `first_doc` отримує документ, що має найменше значення дати серед усіх документів по справі.

У випадку, якщо масив даних містить лише один документ по окремій справі, він одночасно має ознаку і першого, і останнього документу.

Якщо ж документів по окремій справі більше, ніж один, ознаку `last_doc` отримує документ, який одночасно має найбільшу дату у межах окремої справи і при цьому відповідає одній з

наступних умов (в порядку зменшення пріоритету):

1. Вирок апеляційної інстанції;
2. Ухвала апеляційної інстанції;
3. Вирок першої інстанції;
4. Документ, має найбільшу дату у межах окремої справи, якщо відсутні документи, що відповідають умовам, переліченим вище.

Визначення статі суддів

Визначення статі суддів проводилося за загальноприйнятим методом на основі суфіксів по батькові — «-ович / -ич» для чоловіків та «-івна / -ївна» для жінок.

Оскільки у відкритих даних ЄДРСР присутні лише прізвища та ініціали суддів, для встановлення імен та по батькові суддів було використано наступні джерела:

- інформація про суддів з сайту «Судова влада України»
- дані сервісу «Суд на долоні»
- укази Президента України
- документи Ради суддів України

